

Al. g. 43

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o krajowych niższych szkołach rolniczych w Bereźnicy, Horodence, Jagielnicy, Kobiernicach i Miłocinie.

Wysoki Sejmie!

W poprzednim sprawozdaniu o krajowych niższych szkołach rolniczych, które Wysoki Sejm przyjął do wiadomości uchwałą z dnia 12. października 1907 r., podaliśmy treściwy pogląd na stanowisko i znaczenie tych zakładów w systemie zawodowych szkół rolniczych różnego stopnia i typu, a zarazem przedstawiliśmy zasady, które kieruje się Wydział krajowy w zarządzie niższych szkół rolniczych, w swych staraniach o ich rozwój, o podniesienie ich wartości i użyteczności w ramach dotychczasowej organizacji.

W okresie sprawozdawczym nie przedsięwziął Wydział krajowy żadnych zmian w ustroju niższych szkół rolniczych, bacząc tylko na należyte ich uposażenie i funkcyonowanie. Główną uwagę zwraca Wydział krajowy na zapewnienie szkołom rolniczym dobrych nauczycieli, czynnika decydującego o rezultatach nauki w wyższym stopniu niż sam ustrój szkoły i zasób środków naukowych. W tym celu udzielał Wydział krajowy liczne, zwłaszcza w ostatnich latach stypendya, poszczególnie w sprawozdaniach z czynności III. Departamentu, na specjalne studia agromiczne w kraju i cenniejszych zakładach naukowych za granicą, na praktykę gospodarską, bądź też wprost na praktykę nauczycielską w szkołach rolniczych. Z szeregu stypendystów uzupełniono powstające z biegiem lat ubytki w gronie nauczycieli krajowych szkół rolniczych, a jakkolwiek opróżniające się stanowiska są zaraz obsadzone i na brak nauczycieli wogóle uskarżać się nie można, to jednak przyrost młodych sił nauczycielskich nie jest jeszcze zupełnie zadowolniający. Młodzież kończąca wyższe studia rolnicze znajduje dziś bez trudności stanowiska w zawodzie praktycznym. Jest to objaw niewątpliwie pocieszający, lecz nie może pozostać bez wpływu na aspiracje nauczycieli szkół rolniczych i na uzupełnianie sił nauczycielskich w ogóle, gdyż abiturycenci wyższych zakładów naukowych rolniczych nawet mimo skłonności do pracy nauczycielskiej przenoszą nad tę służbę zawód praktyczny o lepszych szansach materyalnych.

Licząc się z tym stanem rzeczy i z uwagi na to, że w ostatnich latach podniesiono skalę płac nauczycieli państwowych szkół średnich i zawodowych, Wydział krajowy przedstawia Wysokiemu Sejmowi wniosek o podwyższenie wymiaru stałej płacy nauczycieli fachowych w kraj. niższych szkołach rolniczych, mianowicie z kwoty 2.400 K do 2.800 K rocznie t. j. do wysokości płac nauczycieli w seminariach nauczycielskich. W tym samym stosunku projektuje Wydział krajowy podwyższenie płacy kierowników t. j. z 3.000 K na 3.400 K rocznie. Dodatki aktywne i pięcioletnie pozostaną w dotychczasowym wymiarze uchwalonym przez Wysoki Sejm w dniu 30. czerwca 1902.

Pobory nauczycieli do nauk ogólnie kształcących w kraj. niższych szkołach rolniczych, unormowano przytoczoną co dopiero uchwałą Wysokiego Sejmu, wynoszącą 1.400 K tytułem stałej płacy oprócz dodatku aktywnego w kwocie 140 K

i pięciu dodatków pięcioletnich po 160 K. Ustawa z dnia 25. maja 1907. Dz. u. kr. Nr. 49 poprawiła znacznie warunki bytu nauczycieli szkół ludowych. Wobec tego równocześnie z polepszeniem płacy nauczycieli fachowych wnosi Wydział krajowy o wyższe unormowanie poborów nauczycieli elementarnych zatrudnionych w szkołach rolniczych, z zachowaniem tego samego stosunku, w jakim zostawały te pobory do płac nauczycieli ludowych przed przytoczoną ustawą z dnia 25. maja 1907. Mianowicie wnosi Wydział krajowy o przyznanie nauczycielom elementarnym w szkołach rolniczych płacy w kwocie 1.700 K, dodatku aktywalnego 140 K i pięciu dodatków pięcioletnich, z których dwa pierwsze wynoszą po 160 K, trzy dalsze po 200 K rocznie.

W poprzednim sprawozdaniu nadmieniliśmy, że w kilku oddziałach Tow. gosp. powstała myśl zwołania osobnej ankiety dla zbadania potrzeby reorganizacji niższych szkół rolniczych. Przeprowadzeniem takiego badania zajął się w r. 1907 Komitet Tow. gospodarskiego we Lwowie za pośrednictwem kwestyjonarza, rozesłanego zarządom dóbr i poszczególnym osobistościom interesującym się rozwojem szkolnictwa rolniczego w kraju. Kwestyjonarz zredagowany ze stanowiska potrzeb większych gospodarstw, zawierał szereg pytań co do aplikowania się uczniów niższych szkół rolniczych w praktyce gospodarskiej i co do programu nauki w tych zakładach w ogólności. Materiał zebrany w tej drodze służył za podstawę obrad Komitetu Tow. gospodarskiego w d. 8. lutego. 1908, w których wziął udział także szef III. departamentu. Z toku obrad nie wyłoniły się konkretne wnioski o potrzebie i sposobie przeprowadzenia zmian w obecnym ustroju niższych szkół rolniczych, uchwalono tylko szereg żądań w kierunku ulepszenia metody nauki praktycznej przez odpowiednie uposażenie gospodarstw szkolnych, przez pomnożenie i dobór do wiadczonych praktycznie nauczycieli. Postulatом zawartym w opinii Komitetu stara się Wydział krajowy od dawna zadość uczynić. Celem podniesienia sprawności praktycznej uczniów w robotach polowych i obsłudze inwentarza rozszerzono gospodarstwa szkół rolniczych w Bereźnicy i Suchodole do 80, względnie 60 morgów, a Wydział krajowy nie szczędzi środków na zaopatrzenie szkół także w maszyny i narzędzia rolnicze, używane w większych gospodarstwach, jak żniwiarki, młocarnie kieratowe i t. p., tam zaś, gdzie warunki miejscowe na to pozwalają, zapoznaje się uczniów także z młócką parową. Że Wydział krajowy nie ustaje w staraniach o pozyskanie teoretycznie i praktycznie ukwalifikowanych nauczycieli, zaznaczyliśmy już powyżej, a skoro tylko przygotuje się pewien zapas kandydatów, będzie można zaspokoić także żądania w kierunku pomnożenia sił nauczycielskich w tych przynajmniej szkołach, które większem rozporządzają gospodarstwem.

Celem uwładatnienia znaczenia nauki praktycznej wprowadził Wydział krajowy do świadectw z ukończenia niższej szkoły rolniczej osobną cenzurę sprawności ucznia pod względem praktycznym. Zarządzenie to ma nadto ułatwić nauczycielowi klasyfikację i określenie zdolności ucznia w przedmiotach t. zw. nauki teoretycznej, jakoteż w wykonywaniu praktycznych zabiegów gospodarskich.

Ważną pomoc naukową otrzymują w b. r. szkoły rolnicze przez wydanie nakładem Wydziału krajowego podręcznika do nauki o uprawie roli i roślin, opracowanego przez dr. K. Miczyńskiego, prof. rolnictwa Akademii w Dublinach. Książka ta napisana na zlecenie Wydziału krajowego, z gruntowną znajomością rzeczy, i dostosowaniem do potrzeb niższych szkół rolniczych spełni zadanie podwójne: będzie służyć nauczycielowi za przypomnienie i podstawę do wykładu, uczniom zaś ułatwić przyswojenie i uporządkowanie słyszanej w szkole nauki. Wydany podręcznik rolnictwa będzie zarazem wzorem do opracowania książek do nauki innych także działów gospodarstwa wiejskiego.

Frekwencja w krajowych niższych szkołach rolniczych przedstawiała się w ubiegłym pięcioleciu następująco. We wszystkich niższych szkołach rolniczych w Bereźnicy, Dublinach, Horodence, Jagielnicy, Kobiernicach i Suchodole liczone z końcem roku szkolnego 1903/4 razem 247 uczniów, w 1904/5 r. 249, 1905/6 r. 246, z końcem roku szkolnego 1906/7, w którym otwarto nadto pierwszy rok nauki w szkole w Miłocinie, było ogółem 270 uczniów, w r. 1907/8 242. W ostatnim roku frekwencja spadła, jest atoli zawsze jeszcze zadowolniająca. Na bieżący rok szkolny 1908/9 wpisano ogółem 171 uczniów, czyli że w 282 miejsc w internatach pozostało tylko 11 niezajętych. Dalsze zgłoszenia o przyjęcie jeszcze napływają.

Aleg.
1.-6. Szczegółowe dane o frekwencji i przebiegu nauki w szkołach objętych niniejszym przedłożeniem, zawarte są w dołączonych sprawozdaniach kierowników za rok 1906/7. Sprawozdania te uzupełniamy jeszcze poniżej uwagami o bieżących potrzebach każdego zakładu z osobna.

Szkoła w Bereźnicy.

W poprzednim sprawozdaniu zaznaczyliśmy, że obora szkolna, postawiona przed 12 laty, lepiona z gliny, chyli się do ruiny i powinna być zastąpiona nowym budynkiem trwałym. Wydział krajowy zaprojektował już budowę nowej murowanej stajni o powierzchni zabudowanej 327 m² wystarczającej na pomieszczenie 7 koni i 27 sztuk bydła oprócz oddziału dla cieląt i owczarni, tudzież jednej izby dla sługi szkolnego. Nad powalą sklepioną na żelaznych trawersach będzie urządzony spichrz. Kosztorys sporządzony na podstawie gotowego projektu technicznego opiewa z całym wewnętrznym urządzeniem stajni na 22.000 K. Zarazem zaprojektowano murowaną chlewnię o powierzchni zabudowanej 126 m² na pomieszczenie 15 sztuk trzody chlewnej kosztem 8.000 K. Cała inwestycja kosztować będzie zatem 30.000 K. Na pokrycie tego wydatku zapreliminował Wydział krajowy w rubryce X. fund. kraj. kredyt nadzwyczajny w dwóch ratach, mianowicie połowę w preliminarzu na r. 1908, drugą połowę na rok 1909.

Szkoła w Horodence.

Sprawa uposażenia szkoły we własne gospodarstwo wzięło o tyle obrót pomyslniejszy, że w r. 1907 wydzierżawiła Dyrekcyja na użytek szkoły siedm morgów gruntu. Obszar to za mały, w każdym jednak razie pozwolił już na nieco lepsze zorganizowanie ćwiczeń praktycznych. W b. r. podjął Wydział krajowy rokowania z zarządem dóbr w Horodence o odstąpieniu szkole w drodze dzierżawy obszaru przynajmniej 20 morgowego i w oczekiwaniu pomyslnego rezultatu tych starań wstawił do preliminarza budżetu szkoły na rok 1909 kredyty w łącznej kwocie 7.500 K (poz. 9. i 26. preliminarza) na wybudowanie szopy na statki gospodarskie i w ogóle urządzenie i prowadzenie małego gospodarstwa szkolnego na zadzierżawionym obszarze.

Szkoła w Kobiernicach.

Niedostatki dotychczasowego pomieszczenia zakładu, mianowicie niekorzystna sytuacja wydzierżawionych pól, tudzież wadliwość budynków szkolnych, znane są Wysokiemu Sejmowi z naszych poprzednich sprawozdań. Mimo te braki zmuszony jest Wydział krajowy odroczyć decyzję w kwestyi przesiedlenia szkoły do innej miejscowości, a to ze względu na trudność nabycia w powiecie Białskim lub sąsiednim w drodze kupna czy dzierżawy realności o korzystniejszych dla rozwoju szkoły warunkach, a nie mniej ze względu na znaczne koszty, z jakimi przesiedlenie szkoły byłoby połączone.

Szkoła w Miłocinie.

W lipcu b. r. otwarto w tej szkole trzeci rok nauki. Wpisano ogółem 42 uczniów, mianowicie 16 na r. I., 12 na r. II, 14 na III. rok nauki.

C. k. Ministerstwo rolnictwa reskrytem z d. 2. maja 1907 l. 39.976,06 przyjęło do wiadomości statut organizacyjny zakładu i przyznało zarazem na częściowe pokrycie kosztów założenia szkoły w Miłocinie subwencyę w sumie 90.000 K płatną w sześciu rocznych ratach, poczynając od r. 1907. Stałą roczną subwencyę na utrzymanie szkoły przyznało c. k. Ministerstwo w kwocie 5.000 K, a więc w wymiarze o 1000 K niższym aniżeli dla innych szkół rolniczych w kraju.

Szkoła w Miłocinie jest już w głównej mierze uporządkowaną, z ważniejszych potrzeb pozostaje tylko odrenowanie pól na obszarze 40 ha i obejścia szkolnego. Projekt techniczny sporządziło już kraj. biuro melioracyjne, a potrzebny kredyt w sumie 17.800 K prelinuje Wydział krajowy w dwóch ratach na r. 1908 i 1909 (rubr. X. preliminarza wydatków fund. kraj.).

Szkoła w Suchodole.

Zakład ten jest jednym z najlepiej udotowanych. W ubiegłym roku uzupełniono zabudowania szkolne murowanym spichrzem. W b. r. przeprowadza Dyrekcya rozszerzenie obory i uporzędkowanie warsztatów do wyprawy roślin włókniстых.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o niższych szkołach rolniczych.

2. Sejm znosi dotychczasowy etat plac grona nauczycieli krajowych niższych szkół rolniczych i ustanawia etat następujący:

Mianowicie otrzymują:

a) Kierownik placę w kwocie 3.400 K rocznie, dodatek aktywalny w kwocie 300 K rocznie, tudzież prawo do pięciu dodatków pięcioletnich, z których dwa pierwsze wynoszą po 400 K, trzy następne po 600 K rocznie;

b) nauczyciel fachowy placę 2.800 K, dodatek aktywalny w kwocie 240 K rocznie, tudzież prawo do pięciu dodatków pięcioletnich, z których dwa pierwsze po 300 K, trzy następne po 400 K rocznie;

c) nauczyciel do nauk ogólnie kształcących placę w kwocie 1.700 K rocznie dodatek aktywalny w kwocie 140 K i prawo do pięciu dodatków pięcioletnich, z których dwa pierwsze po 160 K, trzy następne po 200 K rocznie.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni, w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Pilat, w. r.

Członek Wydziału kraj.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy

za rok szkolny 1906/7.

Ogólne wiadomości o szkole.

Szkoła rolnicza w Bereźnicy założona w r. 1896, ma na celu kształcenie pomocników tj. niższych organów wykonawczych dla gospodarstw większych i gospodarzy samoistnych na mniejszych przestrzeniach rolnych.

Skład grona nauczycieli.

Stanisław Dzierżbicki, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył rolnictwa, zarządu, miernictwa, ogrodnictwa; prowadził i dozorował gospodarstwo, internat i kancelaryę szkolną.

Jan Profic, nauczyciel fachowy, objął swe obowiązki 1. września 1906 r. i uczył nauk przyrodniczych, hodowli, mleczarstwa, pszczelnictwa, rachunkowości gospodarczej i historii ojczystej.

Józef Zagęczek, nauczyciel, udzielał nauk ogólnie kształcących.

Ks. Józef Machowski, proboszcz z Żulina, udzielał nauki religii rzymsko katolickiej. Ks. Jan Bordun, proboszcz miejscowy, udzielał nauki religii gr. katolickiej.

Do pomocy w dozorowaniu gospodarstwa używała Dyrekcyja jako praktykantów gospodarczych: Stanisława Wójcika, ukończonego ucznia szkoły rolniczej w Kobiernicach i Stanisława Ziębę, absolwenta szkoły tutejszej.

Nauki w szkole udzielane.

W programie nauk nie zaszła żadna godna uwagi zmiana. Nauczyciele starają się różnorodny materiał w uczniach, wstępujących do Zakładu, ujednostajnić, przyzwyczaić do racjonalnego pojmowania nauki udzielanej i wpoić zamiłowanie do pracy.

W ciągu trzech lat pobytu ucznia w szkole rolniczej jest dużo do zrobienia i każda chwila wolna musi być zużytkowaną, by uczeń po wyjściu ze szkoły mógł być pożytecznym w swym zawodzie. Nauka teoretyczna w szkole uzupełniana jest praktycznymi robotami w gospodarstwie szkolnem, tak, że uczeń zaznajomi się zawsze dobrze i włoży się dokładnie do robót na roli i w oborze, przyzwyczajając się zarazem do pracy.

Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1906 — 1907 było uczniów na I. roku 12. na II. 15, na III. 15. Egzamin końcowy złożyli:

1. Becker Stanisław z postępem dobrym
2. Dawidowski Emil „ dobrym
3. Drabicki Wojciech „ celującym

4. Gutterwill Franciszek z postępem	celującym
5. Kapała Stefan	„ dobrym
6. Kraczkowski Stanisł.	„ dobrym
7. Macełka Stefan	„ dostatecznym
8. Malinowski Leopold	„ dostatecznym
9. Prystupa Eliaszy	„ bardzo dobrym
10. Pułyk Włodzimierz	„ dostatecznym
11. Rozdolski Andrzej	„ dostatecznym
12. Sawka Szczepan	„ dostatecznym
13. Skowron Antoni	„ dostatecznym
14. Wiewiórka Michał	„ dostatecznym
15. Wolan Stanisław	„ dobrym
16. Motyl Franciszek	„ dostatecznym.

Sprawy Internatu.

Sposób żywienia i pomieszczenia uczniów jest taki sam, jak w latach ubiegłych. Koszta żywienia i utrzymania uczniów jednak się podniosły wskutek podrożenia artykułów żywności i materiałów.

Wiadomości o byłych uczniach.

Z uczniów, którzy ukończyli szkołę w r 1907, żaden nie został na własnej roli — lecz każdy znalazł umieszczenie w gospodarstwach większych.

Z uczniów zeszlórocznych poleciała Dyrekcyja E. Prystupę na kontrolora mleczności w Królestwie Polskiem w nowo zawiązanem Towarzystwie hodowlanem w Siedleckiem, po uprzedniej miesięcznej praktyce w Gal. Towarz. gospodarczem. Również Kraczkowski poszedł na kontrolora do Tow. roln. w Krakowie, St. Becker odbywa praktykę leśnictwa, mając zamiar wstąpić po roku do szkoły leśniczkiej w Bolechowie. A. Skowron wstąpił do Seminarjum nauczycielskiego. Dwoóch uczniów wstąpiło do wojska, reszta pracuje jako pomocnicy gospodarscy.

Budynki szkolne

są za szczupłe ze względu na ciągły rozwój gospodarstwa. Stajnia zbudowana ze słabego materiału, jest spróchniałą i grozi zawaleniem. Dyrekcyja użyła od Wydziału krajowego postanowienie budowania stajni nowej, murowanej i obszerniejszej.

Gospodarstwo szkolne

rozwijają się pomyślnie. Oprócz własnych ról dzierżawi Szkoła nadal 40 morgów pola i prowadzi we własnym zarządzie fermę doświadczalną pastwiskową powiatową, w obszarze około 12 morgów. Wyniki doświadczeń ogłasza Stacya chemiczno-rolnicza w Dublinach — Gospodarstwo szkolne obejmuje zatem przeszło dziewięćdziesiąt morgów obszaru, co jest bardzo wskazane, gdyż uczniowie mogą mieć wprawę w czynnościach już w większym zakresie rolnym przedsięwziętych. Z drugiej zaś strony, jak to widzimy ze sprawozdań lat dawniejszych i obecnego, z reguły daje dobre dochody, co stwierdza usilne i dodatnie staranie się o należyte wykorzystanie wszystkich źródeł produkcji rolnej. Dyrekcyja kładzie nacisk główny na hodowlę krów mlecznych, chlewnię i przeróbkę mleka, jako najważniejszych gałęzi gospodarstwa, Mleczarnia przerabia także mleko od włościan ze wsi Bereźnicy i w obecnym roku zapłaciła im za mleko poważną sumę 1380 K. Jednocześnie wysłała mleczarnia poza granice szkoły 1662 kg. masła, dając dochodu z przeróbki mleka 921 K.

Na rok przyszły Wydział krajowy raczył wstawić w budżet kwotę odpowiednią na założenie sadu wzorowego, uwzględniając ważność szczególną hodowli drzew owocowych w gospodarstwach rolnych. Szkoła więc nasza ustawicznie zyskuje, rozwijając się rokrocznie pod każdym względem, by mogła być wzorową fermą dla prowadzenia gospodarstwa rolnego i pokrewnych gałęzi, które często stanowią o dochodach całości.

Kronika szkoły.

W roku szkolnym 1906/7 zwiedzili szkołę Inspektor kultury krajowej Radca Dworu Władysław Struszkiewicz, opiekun szkoły baron Julian Brunicki kilkakrotnie. Zakład lustrował wicesekretarz Wydziału krajowego, Konstanty Jasiński. Kierownik szkoły wygłosił także w tym roku szereg wykładów popularnych dla włościan po wsiach okolicznych, a grono nauczycieli w ogólności służyło z gotowością zgłaszającym zię rolnikom fachową poradą w sprawach gospodarskich.

Wykaz stanu majątkowego gospodarstwa szkoły rolniczej w Bereźnicy za rok 1906/7.

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie.

<i>d. I/VII. 1906.</i>		<i>d. I/VII. 1907.</i>	
1. Wałach skarogniady adm. l. 8	300— K	1. Wałach skarogniady administr. l. 9	280— K
2. Wał. skarogn. adm. l. 8	300— "	2. Wałach skarogniady administr. l. 9	280— "
3. " brudny kasztan l. 11	160— "	3. Wałach brudny kasztan l. 12	100— "
4. Wałach skarogniady l. 11	300— "	4. Wałach skarogniady l. 12	200— "
5. Wałach siwy l. 9	240— "	5. Wałach siwy mały l. 10	200— "
6. " kasztan l. 9	240— "	6. Wałach kasztan l. 10	200— "
Razem	1.560— K	Razem	1.260— K

b) Krowy.

1. 18 krów według ceny inwentarza	5.541— K	1. 14 krów według ceny inwentarza	4.590— K
2. 7 jałówek wedł. ceny inw.	1 251— "	2. 5 jałówek według ceny inwentarza	2.019— "
3. 4-ro cieląt " " "	354— "	3. 2 cieląt wedł. ceny inw.	183— "
4. połowa wartości buhaja	300— "		
Razem	7.446— K	Razem	6.792— K

c) Świnie.

Dwa knury, 7 loch, 35 pros. żyw. wagi 1655 po 70	<u>1.158.50 K</u>	Jeden knur, 5 loch, 5 warchl. żyw. w. 1253 po 70	<u>877 10 K</u>
--	-------------------	--	-----------------

d) Owce.

15 starych po 20 kor.	300— K	17 starych po 20 kor.	340— K
7 młodych " 8 "	56— "	5 młodych " 8 "	40— "
Razem	356— K	Razem	380— K

e) Woły.

2 woły w. żywej 1.100 po 70	770— K
---------------------------------------	--------

f) Kury.

19 kur po 2 kor.	38— K	22 kur po 2 kor.	44— K
--------------------------	-------	--------------------------	-------

Inwentarz martwy.

d. 1/VII. 1906.

d. 1/VII. 1907.

Stan inwentarza martwego 4.595.72 K

Stan inwentarza martwego 4.082.07 K

Zapasy w materiałach.

1. Owsa 15 ctm. po 13 kor.	195— K	1. Pszenicy jarej 2.70 ctm. po 16 kor.	43.20 K
2. pszenicy pośl. 0.14 ctm. po 10 kor.	1.40 "	2. pszenicy pośladu 1.17 ctm. po 10 kor.	11.70 "
3. żyta pośl. 0.34 ctm. po 8 kor.	2.72 "	3. owsa 8.23 ctm. po 12 kor.	98.76 "
4. ospyki jęczm. 0.41 ctm. po 14 kor.	5.74 "	4. wyki 0.99 ctm. po 14 kor.	13.86 "
5. kukurydzianki 0.90 ctm. po 18 kor.	16.20 "	5. łubinu 6 ctm. po 13 kor.	78.— "
6. mieszanki do siewu 1.10 ctm. po 12 kor.	13.20 "	6. soli 56.4 kg. po 9 hal.	4.97 "
7. wyki 4 ctm. po 14 kor.	56.— "	7. bobiku 4.93 ctm. po 12 kor.	59.16 "
8. łubinu 10 ctm. po 13 kor.	130.— "	8. otrąb 9 kg. po 9 hal.	0.81 "
9. fasoli 0.20 ctm. po 24 kor.	4.80 "	9. ziemniaków 38.45 ctm. po 2 kor.	76.90 "
10. bobiku 1.17 ctm. po 12 kor.	14.04 "	Razem	387.36 K
11. soli 0.31 ctm. po 9 kor.	2.79 "		
12. otrąb 6.40 ctm. po 9 kor.	57.60 "		
13. kartofli 59 ctm. po 2 kor.	118.— "		
Razem	617.49 K		

Zestawienie obrotu produktów rolniczych za rok 1906/07.

Gatunek zboża	Zbiór w r. 1906			Stan 1/VII 1906	Doku- piono	Ogó łem było	Rozchód			Stan 1/VII 1907
	ziarno	słoma	klęby				sprze- dano	zużyto	wy- siano	
k i l o g r a m y										
Żyto celne . . .	12205	—	—	—	—	12205	101.70	—	1035	—
" poślad . . .	798	—	—	34	—	832	2	632	—	—
pszenica celna . .	1921	—	—	—	350	2271	1341	—	660	270
" poślad.	206	—	—	14	220	220	—	103	—	117
owies	17149	—	—	1500	100	18749	2280	12969	2677	823
groch	—	—	—	—	220	220	—	154	66	—
bobik	—	—	—	117	3500	3617	198	2786	140	493
wyka	—	—	—	510	25	535	—	—	436	99
łubin	540	—	—	1000	—	1540	—	—	940	600
koniczyna i siano	—	44500	—	5938	—	50438	13500	36938	—	—
potraw	—	19300	—	2000	—	21300	—	20500	—	800
słoma ściółka . .	—	38800	—	2000	—	40800	—	40800	—	—
" okłoty	—	1350	—	400	—	1750	—	1750	—	—
" jara	—	32219	—	—	—	32219	—	31410	—	809
ziemniaki	—	—	42715	5980	27000	75755	23140	39770	9000	3845
marchew	—	—	6000	—	—	6000	—	6000	—	—
buraki	—	—	10000	—	—	10000	—	10000	—	—
brakiew	—	—	27000	—	—	27000	—	27000	—	—
kukurydzianka . .	—	—	—	90	480	570	40	530	—	—
otręby	—	—	—	640	17540	18180	127	18044	—	9
makuch	—	—	—	—	1000	1000	—	1000	—	—
sól	—	—	—	31	250	281	—	225	—	56
melassa	—	—	—	—	2000	2000	—	2000	—	—
ospa i mąka past.	—	—	—	41	2900	2941	69	2872	—	—

Obroty bieżące w roku 1906/7.

Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze.

Dochody.

We własnym gospodarstwie:

Roboczych dni 480.
Produkcya nawozu 450 ctm.

Rozechody.

Gotówką:

Roboty rymarska — nowa	
uprząż	224·46 K
roboty kowalska	101·46 "
bobiku 10 ctm. po 14 kor.	140·— "
soli 30 kg. po 9 gr	2·70 "
melassy 203 kg. po 9 gr.	18·27 "

Porachunkiem:

praca uczniów	40·— "
-------------------------	--------

Z własnego gospodarstwa:

owsa 56·02 ctm.	
marchwi 30 ctm.	
koniczyny 120 ctm.	
słomy jarej 20 ctm.	
" ściółki 55·30 ctm.	

Razem	<u>526·89 K</u>
-----------------	-----------------

b) Konie administracyjne.

Pasza spożyta:

owsa	33·25 ctm.
melassy	1·17 "
marchwi	15·— "
soli	15·— kg.
potrawu	2·60 ctm.
koniczyny	60·— "
bobiku	6·22 "
słomy jarej	6·50 "
słomy ściółki	26·10 "

w cenie kor. 541·50

c) Bydło rogate.

Gotówką:

1. Tow. gospodarskie za buh. Dobosza	400·— K
2. Szönfeld za Młynarkę	320·— "
3. " " Fredę	216·— "
4. Glasberg za jał. Sikorę	220·— "
5. " " pół wartości buhaja	156·66 "
6. Kuchnia za 180 kg. mięsa z krowy	180·— "
7. za 6 cieląt sprzedanych w Stryju	221·60 "
8. za skórę z Milej	18·— "
9. za skoki buhaja	10·— "

Do przeniesienia . 1.742·26 K

Gotówką:

Za utrzymanie dwóch krów na wywarze	40·— K
" groch 0·48 ctm. po 24	11·52 "
" melassy 15·70 ctm. po 9	141·30 "
" makuch 10 ctm. po 15	150·— "
" sól 137 kg. po gr. 9	12·33 "
" otręby 124·58 ctm. po 10	1.245·80 "
" bobik 4 ctm. po kor. 14	56·— "
" łańcuchy na krowy	<u>22·— "</u>

1.678·95 K

Z przeniesienia . . . 1.742·26 K

Porachunkiem:

Za mleko oddane mleczarui 4.123·27 "

*We własnem gospodarstwie:*Wyprodukowano nawozu
3.000 c m.

Razem . . . 5.865·53 K

Z przeniesienia . . . 1.678·95 K

Naprawa i dokupno statków	36·—	"
Zgrzebła i szczotki do mycia	18·—	"
wybielenie stajni . . .	20·—	"
najęcie pastwiska na lato		
(strącono z czynszu dzierża-		
wnego z Łotatnik) . . .	300·—	"
koszta transportu buhaja . .	13·21	"
za siemię lniane . . .	3·50	"
" poradę lekarską . . .	14·—	"

Porachunkiem:

Za mleko chude i pełne z mle-		
czarni	185·12	"
za pracę uczniów przy ob-		
słudze	120·—	"

We własnem gospodarstwie:

Owsa dla buhaja i		
cieląt . . . 24·19	ctm.	
ziemniaków . . . 30·—	"	
potrawu . . . 165·42	"	
siana i koniecz. 150·23	"	
buraków . . . 100·—	"	
brukwi . . . 250·—	"	
marchwi . . . 15·—	"	
słomy jarej . . . 224·—	"	
słomy ściółki. 196·—	"	
Razem . . .	2.378·78	K

d) Woły robocze.*We własnem gospodarstwie:*

Wyprodukowano nawozu 300 ctm.

Gotówką:

1. Za dwa woły kupione		
w Stryju	810·—	K
2. za naprawę uprząży . . .	15·20	"
3. " 1·08 ctm. grochu po		
kor. 24	25·92	"
4. za melasę 1·10 ctm. po		
kor. 9	9 90	"
5. za soli 13 kg. po gr. 9	1·17	"
6. " bobik 7·64 ctm. po		
kor. 14	106 96	"

Porachunkiem:

Praca uczniów 40·— "

Z własnego gospodarstwa:

Owsa	16·23	ctm.
potrawu	22·26	"
koniczyny	32 50	"
słomy jarej	25·60	"
" ściółki	25·—	"
Razem	1.009·15	K

e) Owce.

Gotówką:

1. Towarz. gospod. za 2 barany	62.— K
2 za 19 kg. mięsa po 1 kor.	19.— "
3. Bracia Alberta za 53 kg. wełny	53.— "

We własnym gospodarstwie:

Wyprodukowano nawozu
150 ctm.

Razem . . . 134.— K

Gotówką:

1. Otrąb 1 86 ctm. po kor. 10	18·60 K
2. soli 30 kg. po gr. 9	2·70 "

We własnym gospodarstwie:

Potrawu	14·72 ctm.
koniczyny	6·15 "
słomy jarej	38.— "
słomy ściółki	85·10 "

Razem . . . 21·30 K

f) Świnie.

Gotówką:

1. 16 loszek do Towarzystwa gospodarskiego	1.407·14 K
2. 2 knurki do Towarzystwa gospodarskiego	164·31 "
3. wieprz opasiony sprzedany w Stryju	196.— "
4. knurek sprzedany WP. Bocheńskiemu	81·99 "
5. za 20 wieprzków na targu	1 327.— "
6. „ loszkę opas. w Stryju	156.— "
7. „ 78 prosiąt	876·58 "
8. „ skoki knura	15.— "

Porachunkiem:

Kuchnia uczniów za dwa
wieprze 229·50 "

Razem . . . 4.453·52 K

Gotówką:

1. Otrąb 54 ctm. po kor. 10	540.— K
2. kukurydzianki 5·30 ctm. po kor. 13	68·90 "
3. mąki past. 28·72 ctm.	247.— "
4. za kupione 4 loszki.	327·60 "
5. za czyszczenie knurków	6·20 "
6. naprawa statków dla świń	35·40 "
7. kosztą sprzedaży i wysyłki świń	88·02 "

Porachunkiem:

Mleczarni za odpadki nabiałowe 191·45 "
praca uczniów 60.— "

Z własnego gospodarstwa:

Ziemniaków . 367·70 ctm.
słomy ściółki 20.— "

Razem . . . 1.564·57 K

g) Kury.

Gotówką:

Za 20 kur i kogutów	67·50 K
„ jaja od kur	19·72 "

Razem . . . 87·22 K

Gotówką:

Szkło wodne. 6·78 K

Z własnego gospodarstwa:

1. pszenicy pośladu 1·03 ctm.
2. żyta pośladu 6·32 "

Razem . . . 6·78 K

h) Mleczarnia.

Gotówką:

1. Zamiejscowi za 1662 ¹ / ₂ kg. masła	4.157.40 K
2. Dyrektor Dzierzbicki za nabiał	212.89 „
3. nauczyciel Zageczek za nabiał	158.13 „
4. ks. Borduń za nabiał	104.04 „
5. naucz. Profic „ „	6.56 „
6. Konopnicka „	1.68 „
7. obcy za ser i mleko chude	244.61 „

Porachunkiem:

1. Kuchnia uczn za nabiał	1.506.— „
2. krowiarnia za nabiał	185.12 „
3. świniarnia za odpadki nabiału	191.45 „
Razem	6.767.88 K

Gotówką:

Za 13.071.25 kg. mleka od włościan z Bereźnicy	1.380.58 K
za deszczułki do pakowania masła	88.91 „
za papier pergaminowy	51.01 „
„ dokupno masła do wysyłki obcym	64.— „
za przekazy, szpagat, opakowanie	138.90 „

Porachunkiem:

Krowiarni za mleko za 21.763 5 kg. mleka po 12 groszy	2.601.62 „
za 15.216.5 kg. mleka po 10 gr.	1.521.65 „
Razem	5.846.67 K

Rachunek produkcji roślinnej.

Gotówką:

Za 101.70 ctm. żyta celnego, 2 ctm. pośladu	1.432.89 K
za 13.41 ctm. pszenicy	217.38 „
„ 20.80 „ owsa	364.— „
„ 1.98 „ bobiku	43.70 „
„ 122 — ziemniaków	520.— „
„ 8.75 metrów długości sterty siana	227.50 „
kier. Dzierzbicki za produkta folwarczne	91.78 „
naucz. Zageczek za produkta folwarczne	18.28 „
ks. Machurski i Profic za smarowidło	2.88 „
za rozsądę kapusty	8.60 „

Porachunkiem:

Kuchnia uczniów za kapustę	120.— „
„ „ „ 84 ctm. ziemniaków	297.— „
straż pożarna za naprawę beczkowsów	30.— „
zwrot za karmę od koni administracyjnych	541.50 „
Razem	3.915.51 K

Gotówką:

Za 350 ctm. pszenicy	70.15 K
„ 1 ctm. owsa oryg. Strubego	58.32 „
„ nawozy sztuczne	362.66 „
„ ubezpieczenie ziemiopłod.	76.63 „
„ młóckę lokomobilą	195.50 „
„ drut kołczasty	60.86 „
„ smarowidło na skórę	15.37 „
„ myto rogatkowe	11.52 „
„ kupiony obornik	40.— „
„ przybory pszczelarskie	32.31 „
„ czyszczenie rowów	83.75 „
„ wykę i groch ozimy	22.— „
„ nasiona Tow. gospod.	596.77 „
„ 270 ctm. ziemniaków	893.55 „
„ naprawę narzędzi gosp.	533.03 „
„ dzierżawę pola w Łotanikach	750.— „
„ najem robocizny	289.40 „
„ pracę uczniów w gosp.	796.— „
„ konia administr. pracującego w gospodarstwie	128.— „
„ melasę 1.17 ctm.	4.83 „
„ 15 kg. soli po 9 g.	1.35 „
„ 622 kg. bobiku po 14 g	87.08 „
Razem	5.109.08 K

Zestawienie.

Wyszczególnienie	Dochody		Rozchody	
	K	h	K	h
I. Stan inwentarza żywego:				
a) konie robocze	1.260	—	1.560	—
b) krowy	6.792	—	7.446	—
c) świnie	877	10	1.153	50
d) owce	380	—	356	—
e) woły	770	—	—	—
f) kury	44	—	38	—
II. Stan inwentarza martwego	4.082	07	4.595	72
III. Zapasy w płodach i produktach rolnych	387	36	617	49
A) Rachunek produkcji zwierzęcej:				
a) konie robocze	—	—	526	89
b) bydło rogate	5.865	53	2.378	78
c) woły robocze	—	—	1.009	15
d) owce	134	—	21	30
e) świnie	4.453	52	1.564	57
f) kury	87	22	6	78
g) mleczarnia	6.767	88	5.846	67
B) Rachunek produkcji roślinnej	3.915	61	5.109	08
Razem	35.816	19	32.234	93

Czysty zysk zatem wynosi 3.581 koron 26 gr.

Z Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Bereźnicy.

Bereźnica, dnia 10. stycznia 1908.

Stanisław Dzierżbicki, w. r.

kierownik szkoły.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Horodence
za rok szkolny 1906/7.

Grono nauczycielskie.

Józef Froń, kierownik szkoły od 1. stycznia 1907 r., uczył ogólnej części hodowli, mleczarstwa, szczegółowej uprawy roślin, nauk przyrodniczych, sadownictwa i rysunków gospodarskich, razem 14 godzin tygodniowo.

Leon Błociszewski, zastępca nauczyciela fachowego, uczył szczegółowego chowu zwierząt gospodarskich, ogólnej części rolnictwa, nauk przyrodniczych i ustaw rolnych, razem 14 godzin tygodniowo.

Ludwik Zub, uczył nauk ogólnie kształcących, razem 32 godzin tygodn.

Ks. Edward Bładowski, proboszcz rz. kat. i ks. Antoni Strileczyk gr. kat. koop., uczyli religii.

Józef Kielbasa, instruktor, był pomocnym w dozorowaniu uczniów.

Frekwencya uczniów.

Stan uczniów w r. 1906/7 przedstawiał się, jak następuje:

Rok I.	Rok II.	Rok III.
1. Dąbrowski Romuald	1. Borodajko Bazyli	1. Barys Michał
2. Brytan Michał	2. Busch Rudolf	2. Baumberger Władysł.
3. Busch Stanisław	3. Buchelt Jan	3. Biliński Alfred
4. Busch Władysław	4. Korobij Piotr	4. Domański Kazimierz
5. Kosiński Jan	5. Lewandowski Józef	5. Fiałkowski Witold
6. Kowbas Jan	6. Masztalar Ilko	6. Grocholski Bolesław
7. Ornatowski Józef	7. Michałowski Jarosław	7. Haniewicz Leon
8. Pikaus Karol	8. Panaszyj Naum	8. Jaworski Michał
9. Szura Jan	9. Pfeifer Jan	9. Józefowicz Izidor
	10. Sobótka Tadeusz	10. König Antoni
	11. Szych Józef	11. Stebnowski Czesław
	12. Tustanowski Józef	12. Szymański Józef
	13. Ways Adam	13. Terlecki Stanisław
	14. Wodała Bronisław.	14. Terlikiewicz Jerzy
		15. Terpilak Andrzej
		16. Wojnarowski Stanisław
		17. Wusaty Jan.

Według stanu rodziców było:

Synów właścicieli większych posiadłości wiejskich	1
„ oficyalistów prywatnych	16
„ włościan	14
„ nauczycieli ludowych i urzędników	5
„ innych zawodów	4

Uczniowie roku trzeciego po złożeniu egzaminu głównego w lipcu 1907 w przeważnej części zostali pomieszczeni na praktyce w najbliższej okolicy, jeden wstąpił do seminaryum nauczycielskiego, a trzech wróciło do domu rodzicielskiego.

Czterech uczniów kursu pierwszego w ciągu roku musiało być wydalonych, bądź też dobrowolnie wystąpiło dla braku chęci do nauki.

Za uczniami w zeszłym roku na praktyce umieszczonymi urządziła Dyrekcya wywiad u pp. chlebobawców, wszakże na 9 zapytań nadeszło tylko 6 odpowiedzi, z tych 4 zawierające korzystną, 2 niekorzystną opinię.

Zbiory szkolne.

Zbiory szkolne uzupełniono przez zakupno wirówki Mélotte, sieczkarni Mayfartha do ruchu nożnego, parnika dwunaczyniowego, ponadto pozwolił Wydział krajowy na nabycie pługa, który dano zbudować na miejscu na sposób samochodu Saeka. Do nauki geografii kupiono mapę ziem polskich Majerskiego i telurium.

Z czasopism prenumerowała Dyrekcya jedno pismo polityczne, jedno beletrystyczne (Tyg. ilustr.) i dwa fachowe. Ponadto otrzymywano darmo „Rolnika“, „Tygodnik rolniczy“, „Gospodarza“, „Ogrodnictwo“, „Ogród“, „Przewodnik Kółek rolniczych“, „Zeitschrift für Moorkultur und Torfverwertung“, za co na tem miejscu składa Dyrekcya Szanownym Redakcyom staropolskie „Bóg zapłać“. Również i c. k. Ministerstwo rolnictwa troszczyło się o rozwój naszej biblioteki i nadesłało 2 tomy Jahrbuch für wissenschaftliche und praktische Tierzucht, 1 tom Die Binnen-Fischerei in Oesterreich, 2 tomy A. Kech's landw. Veterinärkunde i Statistisches Jahrbuch der Landwirtschaft, za co Dyrekcya również podziękę składa.

Do szeregu dobrodziejów szkoły liczy Dyrekcya JW Pana Stanisława Malinowskiego, który podarował nam swą bibliotekę fachową, składającą się z kilkunastu dzieł i broszur przeważnie treści rolniczej, za co mu na tem miejscu jeszcze raz podziękowanie składamy. Ponadto nadesłał bibliotece Wydział krajowy dwa dzieła p. t. „Mleczarstwo w Galicyi“ i Podręcznik dla spółek mleczarskich.

Z podwyższonej na bibliotekę dotacyi można było zakupić kilka kosztowniejszych dzieł, jako podręczniki dla nauczycieli.

Ogród i gospodarstwo szkolne.

Szkoła rolnicza w Horodence rozporządza zaledwie trzymorgowym ogrodem. Znaczne trudności, na jakie z braku własnego pola szkolnego napotyka zorganizowanie praktycznych zajęć uczniów, podniosła Dyrekcya w swych poprzednich sprawozdaniach, wskazując zarazem na ujemne strony zależności zakładu od administracyi wielkiego gospodarstwa folwarcznego w Horodence, gdzie jedynie odbywać się mogą ćwiczenia praktyczne uczniów.

Ażeby przeciw utworzyć małe przynajmniej gospodarstwo szkolne, wydzierżawiła Dyrekcya kilka niw włościańskich opodal szkoły położonych w łącznym obszarze 3 morgów, co pozwala już na utrzymanie w stajence szkolnej 8 krów i kilku sztuk trzody. Wobec powiększenia inwentarza zagospodarowanie ogrodu szkolnego uległo zmianom, trzeba było bowiem uprawiać więcej roślin pastewnych. Obok tych uprawiano tytoń na przestrzeni 2600 m², kapustę głowiastą na przestrzeni 1300 m², ziemniaki na przestrzeni 2600 m². Wszystkie rośliny były uprawiane na kombinacjach nawozów sztucznych i wydały rezultaty bardzo dobre. Za liś tytoniowy pobrała kasa szkolna 232 kor., za kapustę głowiastą, uprawianą na kainicie i tomasynie 280 kor. Tytoń był uprawiany na tomasynie, martelinie i siarkanie amonowym, wydawszy liście przeszło 70 cm. długie. Niestety 3-dniowy wichur tak liście potargał, że mogliśmy dostać za niego zaledwo czwartą część ceny. Ziemniaki pobrała kuchnia szkolna z ogrodu darmo.

Z nadzwyczajnego funduszu 1000 koron, przeznaczonego na ogrodzenie, zmontowano 480 m. bież. płota, na 1.5 m. wysokiego z trzema kolczastymi drutami ponad siatką drucianą, czyli 1 m. bież. takiego ogrodzenia na słupach dębowych wyniósł 2 kor. 7 h. Tak niskie koszta dały się osiągnąć przez użycie do roboty tylko własnych sił.

Na dodzierżawionych polach uprawiano koński ząb na paszę suchą, owies, buraki cukrowe i ziemniaki. Buraki cukrowe były uprawiane na kombinacjach nawozów sztucznych, zestawionych i dostarczonych przez stację chemiczno-rolniczą

w Dublinach; morg wydał 220 cetn. metr. Dodać należy, że kawałki gruntu otrzymaliśmy wycieńczone i nie mieliśmy ich czem obrobić, zatem były obrobione niedostatecznie i późno.

Mleczność krów zakupionych na targu jest wcale dobra i przedstawiała się następująco:

Nazwa krowy	Roczna ilość mleka w litrach
1. Baśka	3164
2. Irena	2892
3. Kalina	2286
4. Karolka	3354
5. Pokraka	2292
6. Sabina	3202
7. Żydówka	2913

Razem 20103.

Krowa Nr. 5. została kupiona ocielonką i doiła się u nas tylko od stycznia, zatem nie uwzględniając jej, wypada na sztukę 2.968 l, a że średnia waga krów stwierdzona taśmą Frowheina, wynosiła 360 kg., na każde 100 kg. żywej wagi otrzymaliśmy 885 l. mleka w roku. Średnia zawartość tłuszczu w mleku wynosiła $4 \cdot 2 \frac{0}{10}$.

$\frac{3}{4}$ otrzymanego mleka zużyła kuchnia szkolna, bądź zostało przerobione w mleczarni szkolnej, $\frac{1}{4}$ pozbyliśmy za gotówkę. Kuchni liczone 1 l. mleka po 10 gr., dla obcych 12 groszy.

Karmą letnią krów jest lucerna i koniczyna, ku jesieni koński ząb zielony z domieszką otrąb; karmą zimową wytloki buraczane, mieszane z sieczką słomy owsianej, koniczyny, suszonego końskiego zębu, otrąb i makuchów. Wytłoków spaliśmy 8 wagonów.

Trzoda chlewna chowała się zdrowo mimo zarazy w najbliższych sąsiedztwach, jednak wobec niskich cen nie przyniosła spodziewanych korzyści materialnych, ale zadowoleni jesteśmy tą korzyścią przynajmniej, że uczniowie mają doskonałe pole do obeznania się z tą gałęzią chowu. W lecie karmiono trzodę chlewną koniczyną czerwoną, w zimie gotowanymi burakami z plewą i z odpowiednią domieszką otrąb. Normalnie chowamy 4 lochy rozplodowe, doprowadzając je do pokrycia do obcego knura, danego do Horodenki przez Komitet Tow. gosp.

Mleczarnia szkolna przedstawia się bardzo skromnie, bo nie wiele pozostaje materiału do przeróbki, bądź co bądź wystarcza do dania uczniom pojęcia o obchodzeniu się z mlekiem i do poprawnego wyrobu masła. Izdebka przeznaczona na mleczarnię pozostawia wiele do życzenia, a przede wszystkim wymaga zmiany drewnianej podłogi na posadzkę.

Budynki szkolne.

Budynki szkolne nie odpowiadają dzisiejszej potrzebie i higienie. Główny budynek szkolny przytyka bezpośrednio do dwóch gościńców żwirowanych kamieniem wapiennym, przez co zgiełk i pył wdzierają się do sal sypialnych i naukowych. Budynek internatowy jest za szczupły i skutkiem tego nie można urządzić tak niezbędnej umywalni i łazienki, a także całą odzież z braku odpowiedniego schowku trzymają uczniowie w sypialniach, co z bardzo wielu względów nie jest wygodne. Brak nam również izby na pomieszczenie chorych. Nader wielką niedogodnością jest brak miejsca na higieniczne pomieszczenie miejsc ustępowych, które obecnie są postawione prymitywnie opodal internatu. Bardzo szczupłe i zniszczone zabudowania gospodarcze, wreszcie brak wody na miejscu zwiększają jeszcze niedogodności obecnego pomieszczenia zakładu.

Szkolna straż pożarna.

Po wieloletniej nieczynności straż pożarna uczniów została na nowo zorganizowana i interweniowała przy 9 pożarach w miejscu, zyskując sobie przychylność mieszkańców. Rażnej i skutecznej akcji straży przeszkadza ogólny brak wody w Horodence, którą do ognia trzeba z sobą prowadzić.

Stacya meteorologiczna.

W roku kalendarzowym 1907 spostrzeżenia stacyi metereologicznej w Horodence obejmowały ciepłotę, kierunek i siłę i wiatru (ocenianą bez przyrządu), oraz opady co do ich rodzaju, ilości i grubości warstwy śniegu świeżo spadłego i dawniej leżącego. Stacya nasza należy do trzeciorzędnych i notowała swe spostrzeżenia o godzinie 7. rano, 2. po południu i 9. wieczorem, a posyłała je co miesiąca do c. k. kraj. Zakładu hydrograficznego we Lwowie, ponadto w okresie śniegowym posyłała zapiski co tygodnia w sobotę. Horodenka leży w wysokości 264 m. nad poziomem morza i odznacza się typowym klimatem podolskim, o nagłych przejściach ciepłoty i skąpych opadach atmosferycznych w lecie.

Kronika zakładu.

Rok szkolny 1906/7 rozpoczęliśmy jak zwykle nabożeństwem w świątyniach obu obrządków dnia 15. lipca. Do egzaminu wstępnego na rok I. zgłosiło się 15 uczniów i wszyscy zostali uznani za zdolnych do pobierania nauki w naszym zakładzie.

W roku tym mieliśmy wysoki zaszczyt powitać w zakładzie JE. Najprzewielebniejszego ks. Arcybiskupa Józefa Bilczewskiego, który przy sposobności wizytacji dekanatu Horodeńskiego, raczył zwiedzić także kraj. szkołę rolniczą.

Zakład hospitowali Radca dworu Władysław Struszkiewicz, inspektor kultury krajowej, i dwukrotnie wicesekretarz Wydziału krajowego p. K. Jasiński. Gościliśmy dalej wycieczkę nauczycieli i uczniów niższej szkoły rolniczej w Radowcach.

Egzamina końcowe odbyły się w d. 20. i 21. czerwca 1907, w obecności delegata oddziału pokuckiego Tow. gosp. Leona kniazia Puzyny, wiceprezesa Rady powiatowej w Horodence ks. kanonika Bładowskiego, dyrektora dóbr w Horodence p. Schwarzenberg Czernego i wielu innych osób z Horodenki, interesujących się rozwojem szkoły.

Horodenka dnia 13. stycznia 1908.

Z Dyrekcyi kraj. szkoły rolniczej w Horodence

Józef Froń, m. p.

Kierownik.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy za rok szkolny 1906/7.

I. Ogólne wiadomości o szkole.

Cel szkoły. Krajowa niższa szkoła rolnicza w Jagielnicy założona w r. 1835 staraniem Wydziału krajowego i ofiarnością J. E. Karola hr. Lanckorońskiego, ma na celu wychowanie i kształcenie na uzdolnionych gospodarzy praktycznych przede wszystkim synów włościańskich, którzyby w przyszłości, osiadłszy na ojcowiznie, mogli wzorem swym przyczynić się do podniesienia gospodarstw włościańskich. W przyjęciu do szkoły mają pierwszeństwo ci synowie włościan, których obszerniejsza i zamożniejsza ojcowizna daje rękojmię, iż po ukończeniu szkoły zostaną na własnym gospodarstwie. Niezamożni synowie włościańscy, nie mający podstawy do pozostania na własnych ojcowiznach, wyrabiają się także na praktycznych i pożytecznych pomocników większych gospodarstw, bo przy urządzeniu gospodarstwa szkolnego w ten sposób, iż sami tylko uczniowie bez wszelkiego najmu i stałej czeladzi obrabiają zupełnie całe szkolne gospodarstwo, uczniowie niższych szkół rolniczych, przerabiając sami wszelkie roboty gospodarskie, potrafią je skutecznie dozorować i nimi pokierować, to też i w gospodarstwie większej własności są pożyteczni jako fachowo wyćwiczeni, głównie w praktycznej stronie gospodarstwa wiejskiego, w dokładniejszym i prawidłowszym wykonaniu robót gospodarskich.

Warunki i termin przyjęcia kandydatów do szkoły. Uczeń, chcąc wstąpić do krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy, powinien wnieść do dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy podanie z dołączeniem: a) metryki chrztu, udowadniającej, iż kandydat ukończył 15-ty rok życia, b) świadectwa szkolnego z ukończeniem szkoły ludowej z dobrym postępem, c) świadectwa moralności, wydanego przez urząd parafialny i przez zwierzchność gminną, d) świadectwa, wydanego przez lekarza, celem wykazania, iż kandydat jest zdrowy i fizycznie dobrze rozwinięty.

W dniu, oznaczonym przez dyrekcję, zwykle z końcem czerwca, ma kandydat złożyć egzamin wstępny, z którego kierownik szkoły osądzi, czy kandydat jest dostatecznie umysłowo rozwinięty i czy posiada potrzebne wykształcenie elementarne, aby mógł należycie korzystać z nauk w szkole rolniczej udzielanych. Uczniowie przyjęci na koszt funduszu krajowego, otrzymują w zakładzie wikt i odzież, z wyjątkiem bielizny. Nauka w krajowej niższej szkole rolniczej w Jagielnicy trwa 3 lata. Rok szkolny rozpoczyna się 1-go lipca a kończy 30-go czerwca.

Egzamina i świadectwa. Przy końcu każdego roku szkolnego składają uczniowie egzamina roczne ze wszystkich przedmiotów nauki przed komisją egzaminacyjną. Uczeń, który przy egzaminie rocznym nie otrzymał przynajmniej dostatecznego postępu ze wszystkich przedmiotów nauki, nie może przejść na rok wyższy. Po ukończeniu zaś całego 3-letniego okresu nauki zdaje każdy uczeń egzamin końcowy, czyli główny z całości nauk zawodowych (rolnictwa, hodowli zwierząt domowych i administracji). W razie pomyślnego wyniku tego egzaminu otrzymuje świadectwo ukończenia nauk, w którym jest wyrażony ogólny postęp w naukach stopniami: celujący, bardzo dobry, dobry, dostateczny, a zachowanie się stopniami: zupełnie odpowiednie i odpowiednie. Świadectwo to służy jako dowód wiedzy, wymaganej do zawodu rolniczego na małej posiadłości.

II. Skład grona nauczycieli.

Antoni Świeżawski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczy rolnictwa, zarządu gospodarskiego z rachunkowością gospodarską, tudzież ustaw, mających związek z gospodarstwem wiejskiem, a nadto prowadzi całe gospodarstwo szkolne i kancelaryę szkolną.

Włodzimierz Grodzki, drugi nauczyciel fachowy, uczy hodowli zwierząt domowych wraz z weterynaryą i mleczarstwem, tudzież wstępnych wiadomości z nauk przyrodniczych.

Szymon Morozowicz, nauczyciel do nauk ogólnokształcących, uczy języka polskiego i ruskiego, rachunków, geografii i historii, oraz kieruje ogrodem szkolnym i pasieką, wdrażając uczniów praktycznie w hodowlę drzew owocowych nadto pomaga w prowadzeniu kancelaryi szkolnej.

Wincenty Potyra i Jan Gulanowski, ukończeni uczniowie tutejszej szkoły, pełnią obowiązki instruktora pod kierownictwem nauczycieli fachowych, uczą wykonywania wszelkich robót ręcznych i dozorują uczniów przy robotach gospodarskich.

Ks. kanonik Eliasza Matkowski, gr. kat. proboszcz w Świdowie, uczy religii w 2 godzinach tygodniowo na I. i II. roku nauki.

Ks. kanonik Józef Gliński, rzym. kat. proboszcz w Jagielnicy, uczy religii na III. roku nauki 1 godzinę tygodniowo.

Włodzimierz Siekierski, dyrektor c. k. fabryki tytoniu, uczy szczegółowej uprawy tytoniu po 1 godzinie tygodniowo w okresie wiosennym i jesiennym.

Kazimierz Strzelecki, okręgowy inspektor straży ochotniczej, odbył kurs ćwiczeń szkolnej straży pożarnej w sierpniu i wrześniu 2 razy tygodniowo po 2 godziny.

III. Nauki w szkole udzielane.

a) Nauka teoretyczna. — Rodzaj i treść wszystkich nauk zostały podane w poprzednich sprawozdaniach. Na I. roku przeważają nauki ogólnokształcące, a obok tych rozpoczynają się przyrodnicze. Na II. roku obok nauk elementarnych i przyrodniczych rozpoczynają się nauki zawodowe i te na III. roku przeważają.

b) Nauka praktyczna ma swoją główną podstawę w gospodarstwie szkolnym. Uczniowie są zajęci codziennie w gospodarstwie, a mianowicie przez 9 miesięcy (t. j. od 1. października do końca czerwca) uczniowie tylko jednego roku lub dwu lat na przemian, a przez trzy miesiące letnie uczniowie wszystkich trzech lat.

Oprócz tego kolejno po 6 uczniów obsługuje przez cały tydzień inwentarz żywy, a jeden pełni służbę gumienego (ogólną). Uczniów III. roku w obsłudze inwentarza używa się do dozoru oraz do dojenia krów i za przewodników w tych robotach a prócz tego prowadzą oni kolejno rachunkowość gospodarstwa szkolnego przez zapisywanie poszczególnych dat w dzienniku roboczym, w rejestrach gospodarskich, w dzienniku kasowym i księdze kontowej i sporządzają raporta tygodniowe obrotu gospodarstwa szkolnego. Nauczyciele fachowi i praktykanci (w zastępstwie instruktora) wskazują uczniom właściwe i poprawne wykonanie robót gospodarskich, a wśród roboty dają stosowne wyjaśnienia, zwracają uwagę na zwyczajowe błędy, na właściwy cel i skutek roboty, zależnie od stosownej pory wykonania. Nauczyciel rolnictwa a zarazem kierownik zakładu kieruje całym gospodarstwem rolnem i dozoruje bezpośrednio inwentarza żywego. Nauczyciel do nauk elementarnych, posiadając kurs mleczarstwa, dozoruje obchodzenia się z nabiałem, wyręczając chorowitego nauczyciela fachowego. Praktykanci są głównymi, bezpośrednimi dozorcami pracujących w gospodarstwie uczniów, jeden dozoruje przeważnie robót polnych, a drugi na obejściu gospodarskim. Tym sposobem wdrażają się uczniowie pod okiem nauczycieli we wszystkie czynności gospodarskie, obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne sami bez najemnego robotnika jakoteż i bez stałej służby gospodarskiej, a przez cały trzyletni okres nauki, ma każdy uczeń dosyć sposobności do nabycia należytej wprawy w wyko-

nywaniu wszelkich robót w gospodarstwie. Takie zajęcie wszystkich uczniów prawie codziennie w gospodarstwie szkolnem daje najlepszą rękojmię, że nauka teoretyczna gospodarstwa wiejskiego podana bywa na podstawie zupełnie praktycznej, bo uwidocznionej czynnościami, przerobionemi przez samych uczniów.

IV. Środki naukowe.

1. Głównym środkiem naukowym jest gospodarstwo szkolne na obszarze 31 morgów samej tylko roli z odpowiednimi budynkami i inwentarzem żywym i martwym (o gospodarstwie bliższe szczegóły pod IX).

Nadto służą do demonstracyi i ćwiczeń przy nauce:

2. Sad ze szkółką owocowych drzewek i ogród warzywny,

3. Pólko do uprawy roślin okazowych, na którem na małych grządkach uprawia się te z ważniejszych roślin, których niema na polu, należącym do gospodarstwa szkolnego.

4. Mleczarnia, w której codziennie jest w użyciu wirówka,

5. Zbiory środków naukowych do nauk przyrodniczych, rolniczych i hodowlanych,

6. Biblioteka dzieł rolniczych, naukowych i ludowych, obejmująca obecnie 1776 dzieł. Nadto prenumeruje się jedną gazetę polityczną, z rolniczych zaś pism: Gazetę rolniczą (Warszawa), Gospodarza (Warszawa), Ziemianina (Poznań), Poradnika gospodarskiego (Poznań), Bartnika, Ogrodnictwo. Rolnika, Tygodnika rolniczego i Głos rolniczy otrzymuje się bezpłatnie. Z pism ludowych są: Gazeta niedzielna, Biblioteka Macierzy, Gazeta świąteczna (Warszawa), Powściągliwość i praca, Przewodnik kółek rolniczych, Przewodnik katolicki (Poznań) i Ojczyzna.

7. Do nauki i zajęcia uczniów w porach roku, kiedy w gospodarstwie jest mniej zajęcia, służy warsztat stolarski i kołodziejski z tokarnią, na których wykonują uczniowie naprawy narzędzi gospodarskich.

V. Frekwencya uczniów.

W roku szkolnym 1906/7 było na I. roku nauki 13, na II. — 12. i na III. — 12. — razem więc było 37 uczniów. Jeden wystąpił na początku roku. Z uczniów tych ukończyło 15. rok życia 1, 16. — 6., 17. — 6., 18. — 8., 19. — 8., 20. — 3., 21. — 5.

Przed wstąpieniem do tutejszej szkoły ukończyło szkołę ludową 36, a 1 szkołę wydziałową.

Synów włościan było 28, nauczycieli ludowych 3, urzędników prywatnych 4, służących 2.

Według powiatów było z czortkowskiego 18, husiatyńskiego 5, zaleszczyckiego 3, borszczowskiego 2, cieszanowskiego 2, brzeżańskiego 1, skałackiego 1, buczackiego 1, kamioneckiego 1 i żydaczowskiego 1.

Wszyscy uczniowie I. roku przeszli na II. z wyjątkiem dwóch, którzy dobrowolnie wystąpili. Trzech zaś wystąpiło również dobrowolnie po egzaminie, a na II. roku zostało 9. Z II. roku na III. przeszło 11. Na I. rok przyjęto 14, jest więc razem 34.

Cały trzyletni kurs nauki ukończyli w r. 1906/7 następujący uczniowie:

1. Franciszek Kuc	z postępem	bardzo	dobrym.
2. Jan Chruściel	"		dobrym.
3. Paweł Czornij	"		"
4. Edward Hołubiczko	"		"
5. Józef Manaczyński	"		"
6. Szymon Nowicki	"		"
7. Franciszek Bobko	"		dostatecznym.
8. Jan Drożański	"		"
9. Piotr Kazimirów	"		"

10. Stanisław Roźniatowski z postępowaniem dostatecznym.
11. Zygmunt Zabiegło
12. Piotr Pobureny wyjechał w ciągu roku do Ameryki.

VI. Wiadomości o byłych uczniach.

Z uczniów, którzy ukończyli szkołę w roku 1906, do wojska wzięto 2, jeden poszedł do szkoły mleczarskiej w Rzeszowie, a 5 pomieściło się jako pomocnicy gospodarstw większych. O dawniejszych uczniach były wzmianki w poprzednich sprawozdaniach.

VII. Sprawy internatu.

Uczniowie są pomieszczeni wraz z praktykantami (bezpośrednimi dozorcami) w głównym budynku na piętrze w 3 salach sypialnych, które są dość szczupłe, tak, że można w nich tylko 38 uczniów pomieścić. W parterze znajdują się 3 sale naukowe, w których pozostają uczniowie w dzień, o ile nie są zatrudnieni w gospodarstwie. W parterze znajduje się też: gabinet, biblioteka i infirmarya dla chorych uczniów. Pościel ucznia składa się z siennika, prześcieradła, poduszki, sieczką wypchanej i 2 koców (1 letni, 1 zimowy). Ubranie otrzymują uczniowie następujące: na 3 lata wełnianą czapkę, 1 kożuszek pokryty i 1 gunkę na 2 zimy, 1 parę spodni sukienych do pracy, corocznie zaś 1 spodnie i kamizelkę sukieną, tudzież kurtkę, spodnie i czapkę (kaszkiet) od święta. W miarę zaś zużycia daje się uczniom ubranie letnie z drelichu do roboty, oraz kapelusz słomkowy i obuwie. Koszt ubrania wraz z obuwiem i opraniem 1 ucznia wynosił w roku 1906/7 100-95 koron.

Stołowanie uczniów odbywa się we własnym zarządzie. Jestto najtańszy sposób wyżywienia uczniów i bardzo odpowiedni przy własnem gospodarstwie, bo produkta tegoż dają się dobrze spieniężyć.

Wdraża się też w ten sposób uczniów w oszczędne gospodarstwo domowe, bo każdy uczeń II. roku kolejno pełni przez 1 miesiąc służbę szafarza, wydając do kuchni artykuły spożywcze na wagę podług przepisu pod kontrolą praktykanta. Uczniowie zajmują się również pod nadzorem nauczyciela do nauk elementarnych (jako posiadającego kurs mleczarski) przeróbką mleka i tym sposobem mają najlepszą naukę praktycznego i należytego obchodzenia się z nabiałem i użycia wirówki, tudzież innych poprawnych przyrządów, używanych w gospodarstwie nabiałowem.

Koszt wyżywienia 1 ucznia wynosił w r. 1906/7 175-83 K, czyli miesięcznie po 14-65 K.

Stan zdrowotny uczniów był dość pomyślny, bo nie było chorób cięższych i epidemicznych. Koszt lekarza wynosił 402 K., apteki 248 K., szpital 17-06 K.

VIII. Budynki szkolne.

W bieżącym roku pokryto dachówką stajnię i główny budynek szkolny, oraz wykonano otynkowanie i bielenie budynków zakładowych.

IX. Gospodarstwo.

1. Obszar ziemi o powierzchni 31 morgów, do gospodarstwa szkolnego należący, obejmuje tylko samą rolę, a to dzierżawionych (za 1.000 K. rocznie) 21 morgów obok budynków szkolnych w jednym kawałku (własność J. E. hr. Lanokorońskiego) i 10 morgów w 4 parcelach blisko siebie w obrębie gminy Ułaskowce,

oddalonych około 3 kilometry od budynków szkolnych a zakupionych na własność szkoły kosztem funduszu krajowego.

2. Budynki gospodarskie, bliżej opisane w poprzednich sprawozdaniach, są w zupełnie dobrym stanie, zwłaszcza, gdy cały dach stajenny pokryto dachówką.

Na wzmiankę zasługuje urządzenie krowiarni do ciągłego utrzymywania nawozu stajennego pod bydłem, jako wzór do naśladowania dla gospodarstw, w których zwyczajem przechowywaniem nawozu stajennego na dworze marnuje się bardzo wiele pokarmów roślinnych z wielkim uszczerbkiem dla roli.

3. Inwentarz martwy składa się z narzędzi, w poprzednich sprawozdaniach wyliczonych.

4. Inwentarz żywy składa się z koni roboczych, bydła rogatego i trzody chlewnej; owiec z braku pastwiska nie hoduje się wcale.

a) Koni roboczych, zwykłych fornalskich w miarę potrzeby utrzymuje się 2 pary.

b) Bydła rogatego utrzymuje się: 6 do 8 krów, 3 do 4 jałówki, 1 do 2 cieląt, oraz 1 buhaja subwencyjnego rasy Simenthal. Do utrzymania krowiarni w należytej ilości i dla odmłodzenia jej przysadza się co roku 1—2 cieliczki, co roku też przybywa 1 krowa, pierwiastka, a najstarszą lub mniej mleczną sprzedaje się.

Dwuletnie jałówki przyucza się do pociągu, aby później jako krowy mogły być użyte do zaprzęgu w pomocniczych, sprzężajnych robotach. Buhaja subwencyjnego rasy simenthalskiej dopuszcza się według instrukcyi Tow. gosp. do krów włosciańskich za opłatą, która wraz z subwencją pokrywa koszt utrzymania buhaja. Buhaja używa się także umiarkowanie do pociągu, a to do dowózki paszy zielonej, snopów, drew, wywózki gnoju i t. p. Mleka od 6 krów otrzymuje się w przeciągu roku około 16.000 litrów. Mleko oddaje się na rachunek stołowania uczniów w cenie po 10 groszy za litr. Mleko i wyroby nabiałowe wystarczają nietylko na potrzeby zakładu, ale pozostaje jeszcze pewna ilość do spieniężenia, mianowicie od czasu zaprowadzenia wirówki (Alfa Baby), przy pomocy której otrzymuje się masło wyborowej jakości.

c) Trzoda chlewna składa się z 1 własnego knura (subwencyjnego nie utrzymuje się, bo przez styczność z obcą trzodą łatwo można sprowadzić zarazę), a 4 macior. Hodowla świń skierowaną jest na sprzedaż prosiąt odessanych i mały przychówek materyału żeńskiego. Podstawę żywienia świń stanowią w zimie drobne ziemniaki z własnego gospodarstwa, dla stosownego unormowania paszy dokupuje się grysę; w lecie znowu głównym pożywieniem jest lucerna, odpadki kuchenne i nabiałowe (mleko zbierane).

Etatu służby gospodarskiej niema żadnego, bo uczniowie zupełnie sami obrabiają i obsługują całe gospodarstwo szkolne, które porachunkiem opłaca zarobek uczniów (około 800 K rocznie). Koszt ten obrobienia gospodarstwa szkolnego przez uczniów uwidocznił się cyframi w rozchodach gospod. (obecnie obsługa koni 24, bydła 98 20, a trzody chlewnej 24, robocizna folwarczna 572-80, na polu tytoniowem 18-60, razem w całym roku koszt robocizny wynosił 737-60 K.

Bliższe szczegóły, odnoszące się do zasad prowadzenia gospodarstwa szkolnego, objęte są osobnym planem gospodarskim, który podała dyrekcya w sprawozdaniach poprzednich lat. Według tego planu wprowadzono w gospodarstwie szkolnem następujący podział pól:

A) Pole przy szkole — dzierżawa na gruntach J. E. hr. Lanckorońskiego.

I. Płodozmian główny	morgów 17
1. Ugor gnojowy z przedplonami (mieszanki, sorgo, kukurudza).	
2. Pszenica w rzędowej uprawie, podsiana koniczyną z trawami.	
3. Koniczyna z trawami, 2 pokosy na siano.	
4. " " " 1 " " " i dodanie pól nawozu staj.	
5. Pszenica.	
6. Na silniejszym nawozie buraki cukrowe i pastewne.	
7. Jęczmień — kukurudza.	
8. Groch w połowie, w drugiej połowie ziemniaki.	
9. Ozimina — owies.	

	Z przeniesienia	morgów	17
II. Pole lucernowe		"	3
Lucerna przez 6 lat	1 morg 800 ⁰ □	"	
Na silnym gnoju kukurudza na zielono ziemniaki	1.200 ⁰ □	} 1 m. 800 ⁰ □	
potem marchew i pasze zielone	1.200 ⁰ □		
III. Pole tytoniowe — na gnoju tytoń	200 ⁰ □		
" okopowe i ogrody	1.400 ⁰ □	morgów	1
Razem			morgów 21.

B) Pole przy jeziorze " 10

1. Na gnoju mieszanka na siano.
2. Pszenica.
3. Koniczyna 2 pokosy (drugi na nasienie).
4. Kukurudza.
5. Owies lub przy wcześniejszym zbiorze kukurudzy pszenica.
6. Na gnoju kukurudza.
7. Owies.
8. Groch i wyka na nasienie.
9. Żyto.

Razem morgów 31.

Wynik z gospodarstwa w ubiegłym roku szkolnym 1906/7 był następujący:

1. W dziale produkcji rolnej.

Gatunek płodu	Prze- strzeń		P l o n							U w a g a
			w ziarnie		w sło- mie i plewie	w sia- nie	w głą- b.cach	w li- ściach	z 1 morga	
	celn.	pośl.	k i l o g r a m y							
	m.	saż								
Żyto	1	822	1849	31	4115	—	—	—	1233	} silne wylę- gnięcie przez mu- chę szwe- dzką zni- szony
Pszenica ..	6	862	7118	88	18305	—	—	—	1323	
Jęczmień ..	1	932	1332	—	2909	—	—	—	841	
Owies	2	743	1148	—	2946	—	—	—	466	
Groch :										
„Folger“ ..	1	464	1182	—	1740	—	—	—	970	
„Victoria“	—	1306	796	—	1450	—	—	—	904	
Fasola	—	423	418	—	600	—	—	—	1626	
Kukurudza	3	715	4246	—	6472	—	—	—	1234	
Wyka	—	478	247	—	340	—	—	—	851	
Ziemniaki .	1	725	—	—	—	—	17830	—	1229	
Buraki :										
pastewne .	1	650	—	—	—	—	56550	—	39143	
cukrowe ..	—	800	—	—	—	—	12290	—	24580	
Marchew p.	—	160	—	—	—	—	2615	—	26150	
Mieszanka .	1	347	—	—	—	2711	—	—	2222	
Konieczyna .	4	1200	84	—	—	16379	—	—	3454	
Kapusta 17										
kóp	—	200	—	—	—	—	—	2550	20400	
Tytoń	—	160	—	—	—	—	—	73	730	
Ziel. pasza	3	113	—	—	—	—	—	—	—	
Okaz. pole .	—	100	—	—	—	—	—	—	—	
Razem .	31	—	19420	119	38877	19090	89285	2623	—	uszkodzony przez grad

2. W dziale produkcji zwierzęcej.

a) Krowiarnia: Stan 30. czerwca 1907 — 6 krów, 2 jałówki, 2 cieliczki i 1 buhaj subwencyjny.

W ciągu roku	udojono mleka 16.836 litrów po 10 gr. =	1.683·62 K
" "	sprzedano 6 cieląt	157·50 "
" "	" 2 stare krowy	400— "
	Razem	2.341·12 K.

Na wirówce oddzielono mleka 11.212 litrów, z czego wyrobiono masła 294·85 kg., zatem na 1 kilogram masła wypada 28·39 litrów mleka.

b) Trzoda chlewna. Stan 30. czerwca 1907 — 1 knur 1³/₄ roczny, loch 6, loszka półroczna 1, 13 prosiąt 3-miesięcznych,

Uzyskano za 59 prosiąt		931 K
" za knura starego		114 "
" za lochę		84 "
	Razem	1.129 K.

Nawozem, uzyskanym od wyżej wymienionego inwentarza żywego i 4 koni roboczych wygnojono:

na polach głównego płodozmianu 4 morgi po 200 q =	800 q
" " " jeziorze " 2 " " 150 " =	300 "
" " przy jeziorze " 2 " " 200 " =	400 "
" polu tytoniowym 0·5 " " 300 " =	150 "
" " lucernowem 2 " " 300 " =	600 "
	Razem 10·5 morgów = 2.250 q.

Nawóz stajenny przechowuje się stale pod bydłem i podściela się codziennie gnojem końskim i z pod trzody. Chwilowo przechowuje się nawóz stajenny na gnojarni dla wskazania uczniom, jak się w takim razie z nawozem obchodzić należy.

Urabia się też komposty z odchodów ludzkich, uprzątanych 2-razy tygodniowo przez uczniów za pomocą odpowiednio urządzonych zbiorników z półbeczek naftowych, plewid i z ziemi z gościńców, które polewa się gnojówką, ściekającą do zbiornika z chlewni.

Kompostów używa się na zasilenie lucerny.

Mając znaczny zapas nawozu stajennego i kompostów, nie używa się w szkolnym gospodarstwie nawozów sztucznych, zwłaszcza, że te w suchym klimacie podolskim często zawodzą i w roli szkolnej dość suto użyźnionej nie opłacają się.

Doświadczenia nawozowe pod kierunkiem stacyi chemiczno-rolniczej w Dublanach, a pod dozorem nauczyciela fachowego p. Włodzimierza Grodzkiego odbywają się na sąsiednich polach folwarku nagórzanieckiego, uczniowie więc naszej szkoły biorąc po części współdziałal w wykonywaniu tych prób, korzystają z ich wyników, które ogłasza w swych sprawozdaniach stacya chemiczno-rolnicza w Dublanach.

Pod względem finansowym przedstawia się wynik gospodarstwa szkolnego w roku 1906/7, jak następuje:

Rozchody.

Ubezpieczenie budynków gosp.	58·16
Utrzymanie	131·32
Czynsz za grunta skarbu jagieln.	1000—
Razem .	1189·48

I. Ogólne.

Przychody.

II. Inwentarz martwy.

1. Maszyny i narzędzia.

Wartość na początku r. 1906/7	1168·97	Wartość inwentarza martwego	
Przykupno, odnowienie i utrzym.	505·13	z końcem 30. czerwca 1907	1222·69
Razem	1674·10	Razem	1222·69

Rozchody.	2. Uprząż.	Przychody.
Wartość uprząży z d. 1. lipca 1906	79·19	Wartość uprząży z dniem 30.
Przykupno, odnowienie i utrzym.	62·34	czerwca 1907
Razem	141·53	Razem 79·19.

III. Inwentarz żywy.

a) Konie robocze:

Wartość z dniem 1. lipca 1906	1170.—	Wartość z dn. 30. czerwca 1907	1170.—
Razem	1170.—	Razem	1170.—

b) Bydło rogate:

Wartość bydła z dniem 1. lipca 1906:		Wart. bydła rogat. z d. 30. czerwca 1907:	
6 krów o wadze 2940	} 3925 × 50 = 1962·50	6 krów o wadze 3189	} 4377 × 50 = 2188·50
3 jałówki " 985		2 jałówki " 840	
		2 cielice " 348	
Razem	1962·50	Razem	2188·50.

c) Trzoda chlewna:

Wartość trzody chlewnej z dn. 1. lipca 1906:		Wartość trzody chlewn. z 30. czerwca 1907:	
knur o wadze 190 kg.	} 970 × 60 = 582.—	knur o wadze 112 kg.	} 818 × 60 = 490·80
6 loch " 780 "		6 loch " 687 "	
13 prosiąt 6-tygodn. po 15		1 loszka " 19 "	
Razem		195.—	

IV. Zapasy płodów rolnych.

Wartość zboża z d. 30. czerwca 1906:		Wartość zboża z d. 30. czerwca 1907:	
żyta 72 × 11	7·92	żyta 514 × 19	97·66
pszenicy 516 × 16	82·36	pszenicy 1302 × 21	273·42
jęczmienia 113·5 × 12·40	14·07	grochu 225 × 16	36.—
grochu 185 × 16	29·60	wyki ozimej 37 × 20	7·40
wyki ozimej 54·6 × 20	10·92	kukurudzy celnej 2808 × 15	421·20
kukurudzy czelnej 2196 × 14	307·44	" średniej 470 × 13	61·10
" średniej 62·5 × 11·5	7·18	sorga 27 × 32	8·64
sorga 4·5 × 40	1·80	moharu 10 × 30	3.—
moharu 11·5 × 44	5·06	brzanki 17 × 50	8·50
buraków nasiennych 6 × 80	4·80	grysu 37 × 9	3·33
brzanki 18 × 50	9.—	buraków nasiennych 5 × 80	4.—
grysu 239 × 9	21·51	lucerny 6 × 1·70	10·20
Razem	501·66	fasoli 114 × 24	27·36
		Razem	961·81

V. Obrót bieżący w ciągu roku 1906/7.

1. Na rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Konie robocze:

Gotówką:

kućcie koni	49.—	Trzodzie chlewnej za żyto 1181	
przykupno ziarna 6533 kg.	738·23	po 11	129·91
Obsługa (porachunkiem) 120 dni	24.—		
Drobne sprzęty	23·52		
Do przeniesienia	834·75	Do przeniesienia	129·91

Rozchody.

Z przeniesienia .	834·75
Z własnego gospodarstwa:	
na paszę siana . . .	6843 kg.
„ „ buraków	8400 „
„ „ marchwi	700 „
„ „ słomy . . .	6178 „
Razem . . .	834·75

Przychody.

Z przeniesienia .	129·91
We własnym gospodarstwie robo-	
cizną dni parokonnnych	215
produkcya gnoju	300 q
Razem . . .	129·91.

b) Bydło rogate:

<i>Gotówką:</i>	
odnowienie inwent. martwego .	44·53
przykupno 1 krowy 520 kg. . .	400·—
ubezpieczenie buhaja	3·11
grysu 2106×9	189·54
makucha 1400×9	126·—
soli 200	21·60
słomy 1678×2	33·56
obsługa (porachunkiem) 491 dni.	98·20
Z własnego gospodarstwa:	
ziarna	1319 kg
siana	8324 „
słomy	18720 „
buraków	41650 „
marchwi	1950 „
Razem . . .	916·54

<i>Gotówką:</i>	
za mleko 16836 l.×10	1683·62
„ 2 krowy	400·—
„ 6 cieląt	157·50
Subwencya na utrzym. buhaja.	120·—
za skokowe 64×1.	64·—
„ sól 99×11	10·89
„ makuch 100×9	9·—
„ grys 48×9	4·32
We własnym gospodarstwie	
wyprodukowano gnoju	1850 q.
Razem . . .	2449·33.

c) Trzoda chlewna:

<i>Gotówką:</i>	
obsługa (porachunkiem) 120 dni	24·—
mleko zbierane 1799×4	71·96
maślanka 30×2	—·60
grys 352×9	31·68
makuch 100×9	9·—
żyto 1181×11	129·91
2 knurki (1 west., 1 York) . . .	136·90
drobne sprzęty	5·20
Z własnego gospodarstwa:	
ziarna	1427 kg.
pośladu	1294 „
ziemniaków	6051 „
buraków	6354 „
plew	704 „
słomy	5130 „
Razem . . .	409·25

<i>Gotówką:</i>	
sprzedano 59 prosiąt	931·—
„ 2 knurków	165·—
„ 1 lochy	84·—
We własnym gospodarstwie	
produkcya gnoju	100 q
Razem . . .	1180·—

2. Na rachunek produkeyi roślinnej.**a) folwarcznej:**

<i>Gotówką:</i>	
zakupno nasion	97·89
tepienie szkodników	2·64
ubezpieczenie płodów roślinnych	
od ognia i gradu	127·03
podatek gruntowy	25·08
czynsz za pole koło kolei. . . .	20·—
Robocizna (porachunkiem) 2864 d.	572·80
Do przeniesienia	845·44

<i>Gotówką ze sprzedaży i pora-</i>	
<i>chunkiem:</i>	
za pszenicę 5014 kg.	791·21
„ jęczmień 770	111·65
„ groch 1478 kg.	236·12
„ kukurudzę 2086 kg.	279·28
„ ziemniaki 9900 kg.	231·89
„ buraki cukrowe 22300 kg. . . .	215·99
Do przeniesienia	1866·14

Rozchody.

Z przeniesienia . 845·44

We własnym gospodarstwie:

Robocizna sprzężajna
parokonna 213.Nawozu stajennego
użyto 2150 q.

Razem . . 845·44**Przychody.**

Z przeniesienia . 1866·14

za buraki 583 kg. 6·65
" fasolę 207 kg. 49·50
" kapustę 26³/₄ kóp × 4 107—
" koniczynę nasienną 49·5 kg. . 54·45
" mak 15·75 kg. 9·45
" buraki nasienne 1 kg. 0·80
" pietruszkę nasienną 1·22 kg. . 1·22
" hreczkę 48 kg. 8·64
Opust przy sprowadzaniu nasion . 2·57

Razem . . 2106·42.

We własnym gospodarstwie spotrzebowano na siew:

	na ziarno:	na paszę:
żyta	261 kg.	
pszenicy	459 "	
jęczmienia	254 "	
owsa	149 "	40·0 kg.
grochu	351 "	
wyki	29 "	235·0 "
kukurudzy	192 "	
fasoli	97 "	
koniczyny		34·5 "
lucerny		6·0 "
sorga		7·5 "
końskiego zębu		93·0 "
buraków		33·0 "
łubin		15·0 "
moharu		1·5 "
brzanki		12·0 "
hreczki	52 kg.	
ziemniaków	2979 "	

b) Pole tytoniowe:

Rozchody.

Ubezpieczenie tytoniu od gradu . 4·14

Robocizna uczniów 93 dni 18·60

Szpagat 6 kg.=10·80, deski 8·24 . 19·04

Z własnego gospodarstwa
gnoju 50 q.

Robocizna sprzężajna 2 dni.

Razem . . 41·78**Przychody.**

Sprzedaż tytoniu 73 kg. 36·73

Razem . . 36·73.**Z e s t a w i e n i e .**

	Dług:	Mienie:
I. Wydatki ogólne	1189·48 K	— K
II. Inwentarz martwy 1. maszyny i narzędzia	1674·10 "	1222·69 "
2. uprząż	141·53 "	79·19 "
III. Inwentarz żywy a) konie robocze	1170— "	1170— "
b) bydło rogate	1962·50 "	2188·50 "
c) trzoda chlewna	777— "	620·80 "
IV. Zapasy płodów rolnych	501·66 "	961·81 "
	<hr/> Do przeniesienia 7416·27 K	6242·96 K

	Z przeniesienia	Dług: 7416·27 K	Mienie: 6242·96 K
V. Obroty bieżące w roku 1906/7:			
1. Na rachunek produkcji zwierzęcej:			
a) konie robocze . . .		834·75 "	129·91 "
b) bydło rogate . . .		916·54 "	2449·33 "
c) trzoda chlewna . . .		409·25 "	1180·— "
2. Na rachunek produkcji roślinnej:			
a) folwarcznej . . .		845·44 "	2106·42 "
b) pole tytoniowe . . .		41·78 "	36·73 "
	Razem . . .	10464·03 K	12145·38 K
Po strąceniu wydatków (w czym robocizna uczniów 737·60 K. i 1000·— K czynszu		— "	10464·03 "
	Pozostaje czysty dochód	— K	1681·35 K

czyli z 1 morga 54·23 K.

X. Kronika szkoły.

Nauczyciele szkoły rolniczej są czynni w kółku rolniczym i za ich inicjatywą sprowadzili tutejsi włościanie 4 siewniki rzędowe, a także założyło kółko rolnicze Spółkę oszczędności i pożyczek systemu Raiffeisena, którą głównie prowadzi Szymon Morozowičz, nauczyciel do nauk elementarnych.

Wszyscy uczniowie kolejno zwiedzali pod kierunkiem nauczycieli wystawę przemysłowo-rolniczą w Buczaczu w roku 1905, a szkoła rolnicza w Jagielnicy brała udział w tejże wystawie, za której urządzenie nauczyciel fachowy Włodzimierz Grodzki otrzymał medal brązowy, a dyrektor szkoły, Antoni Świeżawski został wynagrodzony złotym medalem za należyte kierownictwo szkołą i skrzętne rozszerzanie wiedzy rolniczej.

W bieżącym roku szkolnym zwiedzał szkołę tutejszą JW. Struszkiewicz Władysław, radca dworu, oraz lustrował szkołę p. Konstanty Jasiński, wicesekretarz Wydziału krajowego.

Z Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Jagielnicy.

W Jagielnicy, dnia 21. listopada 1907.

Antoni Świeżawski, w. r.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Kobiernicach
za rok szkolny 1906/907.

Ogólne wiadomości o szkole.

Krajowa szkoła rolnicza w Kobiernicach, założona w roku 1885, kształci synów włościan na praktycznych gospodarzy, jak również pomocników do większych gospodarstw.

Skład grona nauczycielskiego.

1. Adolf Poniński, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył: hodowli zwierząt gospodarskich, weterynaryi, rachunkowości i zarządu gospodarskiego, ustaw mających styczność z gospodarstwem; prowadził administrację zakładu i folwarku szkolnego.

2. Stanisław Kostka, nauczyciel fachowy, uczył nauk przyrodniczych, rolnictwa, mleczarstwa, sadownictwa; prowadził mleczarnię i ogród szkolny.

3. Karol Błaszkiwicz, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego, rachunków, geografii i historii, kaligrafii i rysunków, miernictwa. Prowadził bibliotekę uczniów.

4. Jan Kamiński, instruktor do robót praktycznych, zawiadował garde-robą uczniów, prowadził ćwiczenia straży pożarnej i ćwiczenia w stelmachstwie.

5. Ks. Eugeniusz Maj z konwentu OO. Reformatów, udzielał nauki religii i odprawiał nabożeństwo w miejscowej kaplicy.

Nauki w szkole udzielane.

Nauka w szkole trwa trzy lata. W zimowym półroczu poświęca się w tygodniu cztery dni nauce a dwa dni praktyce; odwrotnie zaś w kursie letnim miesiące: lipiec, sierpień i wrzesień poświęcone są niemal wyłącznie zajęciom praktycznym w gospodarstwie szkolnem.

Rozkład godzin nauki był następujący:

L. p.	Przedmiot	Półrocze zimowe			Półrocze wiosenne		
		I.	II.	III.	I.	II.	III.
1	Religia	1	1	1	1	1	1
2	Język polski	3	2	2	2	2	2
3	Rachunki	4	3	3	2	2	2
4	Historya i geografia	2	2	2	2	2	1
5	Kaligrafia i rysunki	2	2	1	—	—	—
6	Nauki przyrodnicze	6	2	—	2	—	—
7	Hodowla i weterynaryja	—	3	5	—	2	3
8	Rachunkowość i zarząd	—	1	2	—	—	2
9	Ustawy	—	—	1	—	—	—
10	Rolnictwo	—	3	4	—	2	2
11	Sadownictwo	—	—	1	—	—	—
12	Mleczarstwo	—	—	2	—	—	—
13	Miernictwo	—	—	—	—	—	2
	Razem	18	19	24	9	11	15

Nauka praktyczna i teoretyczna oparta jest o gospodarstwo szkolne, mleczarnię i ogród, gdzie uczniowie wykonywują sami wszystkie roboty pod kierunkiem nauczycieli i instruktora. Odpowiednie zorganizowanie ćwiczeń w ciesielstwie i koszykarstwie utrudnia brak odpowiedniego lokalu. — Uczniów przydziela się kolejno do poszczególnych działów gospodarstwa co 15 dni. Uczniowie służbowi codziennie składają raporty ustne, a po 15 dniach raporty pisemne. Nadto jeden uczeń pełni służbę ogólną w roli włodarza; on odbiera codziennie dyspozycje, a następnie rano i w południe sam je rozdaje, składając przytem codziennie raport pisemny.

Środki naukowe.

Do nauki teoretycznej służą zbiory naukowe, które w miarę potrzeby się uzupełniają nie tylko modelami, lecz i nowszymi ulepszonymi narzędziami i maszynami, o ile fundusze na to pozwalają, aby uczniów zapoznać z najlepszymi narzędziami do obróbki pola. W tym roku zakupiono: nową bronę ławkową i kosiarkę Deringa, nadto uzupełniono i doprowadzono do porządku muzeum chemiczne. Biblioteka, licząca obecnie 600 dzieł, została w dalszym ciągu powiększoną o 20 dzieł nowych. Między innymi nabyto: Neymayr, Dzieje ziemi; Kellner, Die zweckmässige Ernährung d. landw. Nutzthiere; Strauche, Didaktik u. Methodik des landw. Unterrichtes (dar c. k. Ministerstwa rolnictwa); Jahrbuch der wissenschaftl. u. praktischen Thierzucht (dar c. k. Min. rolnictwa). Ponadto prenumerowano następujące pisma: „Gazetę lwowską“, „Tygodnik rolniczy“, „Rolnik“, „Rolnik Śląski“, „Przewodnik Kółek Rolniczych“, „Głos rolniczy“, „Ziemianin“, „Ogrodnictwo“, „Przegląd weterynaryjny“, „Rachmistrz“, „Deutsche landw. Presse“, „Gazeta niedzielna“.

Mleczarnia jest środkiem naukowym i częścią gospodarstwa. Uczniowie kolejno przydzielani do służby, wykonują tu wszelkie prace, jak: odbieranie i wydawanie mleka, przechowanie, oddzielanie, przeróbka na masło, wysyłka tegoż, oraz prowadzenie rachunków.

Ogród szkolny służy do demonstracji sposobów uprawy różnych roślin, prowadzenia szkółki drzew owocowych i doświadczeń nawozowych, tudzież do produkcji warzyw potrzebnych dla szkoły.

Na poletkach o powierzchni 1 m² przeprowadzono po raz czwarty w roku bieżącym doświadczenia nawozowe z ziemniakami w tych samych warunkach. Użyto do tego 16 poletek, z których 4 nienawożone, 3 nawożone kainitem, żuźłami i saletrą, 3 kainitem i żuźłami, 3 żuźłami i saletrą, 3 kainitem i saletrą.

Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku 1906/907 na wszystkich trzech kursach było uczniów razem 38; z tych na I. roku 14, na II. r. 14, na III. r. 10. W ciągu roku ubyło przez wydalenie, wystąpienie i śmierć na kursie I. 2, na II. 2, na III. 2. Szkołę ukończyło uczniów 8, a mianowicie:

1. Adamus Stefan	z postępem dobrym
2. Cierniak Michał	„ b. dobrym
3. Duda Piotr	„ ledwie dostatecznym
4. Konior Jan	„ dobrym.
5. Jeziński Jan	„ dobrym
6. Pająk Wojciech	„ dostatecznym
7. Urbański Stanisław	„ ledwie dostatecznym
8. Żegliński Jan	„ dobrym,

Z ukończonych uczniów jeden wrócił na własne gospodarstwo. Jeden otrzymał przez Dyrekcję posadę asystenta kontroli mleczności obór; czterech otrzymało posady pomocników gospodarskich, a dwóch z powodu lichych postępów w nauce nie otrzymało żadnych posad. Co do byłych uczniów, to o ile Dyrekcji wiadomo, zajęci są przeważnie przy gospodarstwie.

Po rok 1906/907 włącznie ukończyło szkołę 185, z których 82% jest zatrudnionych przy gospodarstwie. Studya, jakie posiadali uczniowie na wszystkich 3 kursach, były:

niższe klasy szkół średnich	7
szkołę wydziałową	3
„ ludową	27

Według stanu rodziców było synów rolników	22
oficyalistów prywatnych	8
właściciele większych posiadłości	2
z innych zawodów	4

Sprawy internatu.

W prowadzeniu internatu nie zaszła żadna zmiana. Uczniów stołował zakład we własnym zarządzie, a koszt wiktury jednego ucznia wynosił przeciętnie koron 239-71, a więc o 11 kor. 71 g więcej w porównaniu z rokiem zeszłym. Koszt odzieży i prania pościeli na jednego ucznia wynosił 87 koron 21 g, a więc o 9 koron więcej niż w roku zeszłym.

Budynki szkolne.

W roku 1906 obok zwykłych robót koniecznych, jak: terowanie dachów, naprawa pieców i postawienie trzech nowych, naprawa podłóg, reparać dachów — zaopatrzone wszystkie okna w spichrzu w żaluzye, postawiono ścianę w oborze i w ten sposób stworzono pasznik do przygotowywania i układania karmy. O ciągłych brakach tak w budynku zakładowym jak i mieszkalnym, jako też i w gospodarskich Dyrekcya szeroko wspomniała w sprawozdaniu za rok ubiegły i te braki ciągle dają się odczuwać.

Gospodarstwo szkolne.

Obszar gruntów wydzierżawionych dla szkoły wynosi 56 mrg. 1.330 sążni, w czem mieści się 7 mrg. 1.529 sążni kw. zajętych pod budynki szkolne i folwarczne z ogrodem szkolnym i nauczycieli. Zostaje zaś na:

1. pole orne	38 mg.	399 sąż.
2. łąki	8 "	280 "
3. nieużytki	1 "	29 "
4. wikliny	— "	1.070 "
5. brzegi młynówki i rowy	1.223 "	

Razem 48 mg. 1.401 sąż. □

Opis gospodarstwa podaliśmy w poprzednim sprawozdaniu (1904/5).

Od dwu lat przeprowadza szkoła z ramienia krajowej Stacji botaniczno-rolniczej doświadczenia porównawcze z odmianami owsa, pszenicy i koniżyny białej. Dla Zakładu rolniczego doświadczalnego Uniwersytetu Jagiellońskiego przeprowadziła szkoła doświadczenia z nawożeniem łąk; nadto założono stałe większe pole dla doświadczeń porównawczych z odmianami ziemniaków.

Szkolna obora rasy czerwonej polskiej składała się z końcem czerwca 1907 z 12 krów, 3 jałówek, 4 cieliczek, 2 buhajków, 1 buhaja.

W roku 1906 wynosiła mleczność w litrach:

przeciętna	najwyższa	najniższa
2.829	3.400	2.148

Na 1 kilogram żywej wagi:

przeciętna	najwyższa	najniższa
6·4	8	5

% tłuszczu:

przeciętna	najwyższa	najniższa
4·7	4·8	4·4

Wydatek masła:

przeciętna	najwyższa	najniższa
148 64 kg.	187·88 kg.	112·25 kg.

Koszt paszy jednej krowy:

przeciętna	najwyższa	najniższa
208·15 koron	268·35 koron	173·49 koron

Żywa waga cieląt w kilogramach:

przeciętna	najwyższa	najniższa
36	41	35

Od chwili założenia zarodowej obory w Kobiernicach upływa lat dziesięć. Z końcem roku 1896 obora miała jedną krowę i dwie jałówki rasy czerwonej polskiej, reszta krów była mięszaniną najrozmaitszą. Zaczęto usuwać stare krowy i zastępować je krowami kupowanymi w okolicznych wsiach, jak: w Wilamowicach, Hecznarowicach, Kobiernicach, Porąbce i Czańcu, a nawet w okolicach Jodłownika. Przy kupnie uwzględniano przede wszystkim typ i mleczność.

Jako kierunek hodowlany wytknięto sobie dążenie do coraz większej produkcyjności, z możliwem uwzględnieniem poprawy budowy i dążeniem do większych form, z zachowaniem czystości typu w każdym wypadku. W pierwszym pięcioleciu kupowanie i brakowanie nieodpowiednich sztuk można było prowadzić w dość szybkim tempie, wobec stosunkowo niezbyt wysokich cen; w drugim pięcioleciu ograniczono się do własnego przychowku, zakupując tylko od czasu do czasu wybitniejsze sztuki. Komitet c. k. Towarzystwa krakowskiego rolniczego przyszedł szkole z pomocą, udzielając cztery krowy subwencyjne, które zostały zakupione na wystawie w Szczyżycu w roku 1900; niestety musiano te sztuki jeszcze tego samego roku wybrakować z powodu niezdatności do chowu; jedna z nich nagle padła, wszystkie zastąpiono krowami z Hecznarowic.

Obora posługiwała się buhajami, pochodzącymi wyłącznie z Jodłownika, z wyjątkiem pierwszego, który pochodził z Kóz. Przy wyborze buhaja decydującym momentem było pochodzenie i typ.

Do r. 1899 jest czynnym buhaj „Hurko“ Nr. I. od Sarny po Gwiazdonie, obora Kozy.

Od roku 1899 buhaj „Staroście“ Nr. 35. od Soboty 51. po Starościcu Nr. I., obora Jodłownik.

Od roku 1901 buhaj „Hurko“ Nr. 502 od Góralki Nr. 330. po Starościcu Nr. 35. własnego chowu.

Od roku 1903 buhaj „Hetman“ Nr. 48. od Karaški Nr. 14. po Hetmanie Nr. 13., obora Jodłownik.

Od roku 1906 buhaj „Bolek“ Nr. 634. od Malinki Nr. 506. po Hurce Nr. 502. własnego chowu.

Mleczność obory w ubiegłym dziesięcioleciu podaje następujące zestawienie:

Rok	Mleczność w kilogramach			Na 1 kg żywej wagi		
	średnio	krowa najdojniejsza dała	krowa najmniej mleczna dała	przeciętnie	najwyżej	najniżej
				kilogramów		
1897	1.822	2.654	1.600	5.4	7.8	4.8
1898	1.993	2.660	1.720	5.5	7.3	4.5
1899	2.243	2.500	1.781	5.5	6.1	4.3
1900	2.556	2.680	2.400	6.1	6.4	5.7
1901	2.563	2.750	2.274	6.14	6.6	5.4
1902	2.626	3.808	2.100	6.2	9.0	5.0
1903	2.516	3.653	1.872	5.9	8.6	4.4
1904	2.700	3.339	2.135	6.2	7.6	5.0
1905	2.858	3.938	2.600	6.4	8.9	6.0
1906	2.829	3.400	2.148	6.4	8.0	5.0

Mierzenie, względnie ważenie mleka odbywa się przy każdym podoju i od każdej krowy. Z tej tablicy widać, że mleczność u tego bydła może się znacznie podnieść, bo kiedy w roku 1897 wynosiła 1.822 kg, to w roku 1906 wynosi przeciętnie 2.829 kg, czyli że się podniosła o 58%. Najwyższy udój, osiągnięty u krowy, wynosił 3.938 kg, przy żywej wadze 360 kg. Mleczność wogóle osiągnięta w tej wysokości, nie jest jeszcze ostateczną granicą i spodziewać się można, że podniesie się wyżej.

Że mimo wzrostu mleczności tłustość mleka nie ucierpiała, o tem świadczy następujące zestawienie :

Rok	% zawartości tłuszczu w mleku :		
	przeciętny	najwyższy	najniższy
1897	4.5	4.8	4.0
1898	4.5	5.5	3.4
1899	4.5	4.9	4.0
1900	4.2	4.5	4.0
1901	4.6	5.6	4.0
1902	4.6	5.1	4.2
1903	4.2	4.6	4.0
1904	4.1	4.9	3.6
1905	4.6	4.8	4.2
1906	4.7	4.8	4.4

Tłuszcz oznacza się pięć razy na miesiąc aparatem Gerbera.

Przeciętna produkcya masła w dziesięcioleciu wynosiła od krowy : przeciętnie 124.24 kg, najwyższa 225 kg, najniższa 85 kg.

W roku 1897 przeciętny wydatek masła wynosił 92.6 kg, a w roku 1906 150.8 kg, więc różnica znaczna, a przeciętny wydatek z lat dziesięciu w ilości 124.2 kg od krowy jest wcale wysoki.

Żywa waga krów stale się podnosi i gdy w roku 1897 przeciętna wynosi 337 kg, to w 1906 roku 440 kg.

Rok	Żywa waga krów w kilogramach :		
	przeciętna	najwyższa	najniższa
1897	337	415	247
1898	362	424	314
1899	407	455	350
1900	417	470	360
1901	417	500	370
1902	427	500	375
1903	425	500	370
1904	436	504	370
1905	441	512	347
1906	440	552	366

Różnica w wadze na początku dziesięciolecia a z końcem wynosi 30%. Jeżeli zestawimy wszystkie powyżej wymienione cyfry, to dostaniemy jeszcze wyraźniejszy obraz :

Rok	Przeciętny udój	Mleka na 1 kg ż. w.	Przecięt. wydatek masła od krowy	Przeciętna żywa waga
1897	1.822 kg	5.4 kg	92.64	337
1906	2.829 „	6.4 „	150.84	440

Naturalnie, że aby dojść do tak korzystnych wyników, nie wystarczała sama selekcya i dobór, lecz że żywienie także niepoślednią odgrywało tu rolę i chociaż dziwne się zdanie utarło, jakoby było czerwone polskie i na czystej słomie dobrze się doilo, to jednakowoż jest ono wdzięczne za lepszą karmę i dobrze ją potrafi opłacić. Karma w szkolnej oborze składa się w zimie ze siewki z plewami, słomy jarej, buraków, pasz treściwych i siana, które dostają krowy w czasie wyższej laktacji. Z pasz treściwych daje się zazwyczaj dwie lub trzy, a używało się dotychczas melasy, otrąb pszennych, makucha lnianego i kokosowego i kielków. Siewkę z burakami i paszą treściwą polewa się w żłobach wodą. Żywienie ściśle indywidualne i dla każdej krowy karma osobno się wymierza, w ilości stosownej do wydatku mleka i wagi.

Żłoby są tak poprzegradzane, aby jedna krowa drugiej nie wyjść nie mogła. Krowy przez całą zimę, bez względu na pogodę, wypędzane są do ogrodzenia na 1—2 godzin. W lecie chodzą na pastwisko, a do podoju dostają paszę zieloną z mieszanki, lucerny lub koniczyny. Koszt produkcyi mleka i masła z ostatnich

trzech lat przedstawia się tak, że produkcya 1 kg mleka kosztowała przeciętnie 6 h, najwyżej 9 h, a 1 kg masła przeciętnie 1·27 K, a najwyżej 1·88 K. Widzimy więc, że koszty produkcji, nawet przy dość intensywnem karmieniu nie są zbyt wysokie, lecz da się to osiągnąć jedynie przy żywieniu indywidualnem.

Zwykła karma krów na dzień i sztukę wynosiła: Przy udoju A) 16 kg, B) 10—12 kg, C) 6 kg:

	A	B	C
buraków	15 kg	10 kg	6 kg
siana	5 "	5 "	— "
melassy Fl.	2 "	2 "	2 "
makucha ln.	2 "	1½ "	1 "
kielków	1 "	½ "	— "
słomy ad libitum	6—9 kg	6—9 "	10—12 "

Również dają się zauważyć różnice w wadze cieląt, jak i w przyrostach młodzięży, do chowu przeznaczonych.

Waga cieląt przy urodzeniu w I pięcioleciu 1897/1901:

Przeciętna	Najwyższa przeciętna	Najniższa przeciętna
36·5	39·5	30

W miarę podnoszenia się wagi matek, wzrasta także i waga cieląt tak, że w roku 1906 najniższa waga wynosiła 35 kg, a najwyższa 41·5 kg. Przyrosty młodzięży w późniejszym wieku wykazują także dość znaczne różnice. Osobno podaję przyrosty buhajków, a osobno jałówek, dzieląc cały okres dziesięcioletni na dwa pięciolecia (poniżej tabelka).

W pierwszym pięcioleciu wykazały buhaje z końcem pierwszego roku 65% wagi matki, a w drugim pięcioleciu 80% wagi matki.

Jałówki z końcem pierwszego roku w pierwszym pięcioleciu 60% wagi matki, a przy ocieleniu 102% wagi matki, w drugim zaś pięcioleciu w pierwszym roku 65%, a przy ocieleniu 103% wagi matki. Cielęta bywają zaraz odłączane od matek i pojone za pomocą przyrządu z fabryki Kocho w Lubece, a w ciągu dziesięciu lat ani jedno cielę nie chorowało, ani nie zginęło. — Byczki dostają mleko pełne w stosunku około 1/5 żywej wagi aż do 12-go tygodnia, potem przechodzą na mleko chude aż do końca 24. tygodnia. Początkowa pasza sucha w pierwszym kwartale składa się z owsa gniecionego, siemienia lnianego i kielków; w drugim kwartale ujmuje się siemię, a dodaje się makucha lnianego, w trzecim i czwartym przybywa melasa i okopowe a w lecie pastwisko.

	B u h a j e						J a ł ó w k i					
	I. pięciolecie			II. pięciolecie			I. pięciolecie			II. pięciolecie		
	waga w kilogramach						waga w kilogramach					
	śre- dnia	naj- wyż.	naj- niższa	śre- dnia	naj- wyż.	naj- niższa	śre- dnia	naj- wyż.	naj- niższa	śre- dnia	naj- wyż.	naj- niższa
Przy urodzen.	28	35	25	36·6	40	31	29	35	24	33	42	28
I. kwartał	101	114	81	114	135	97	98	109	90	104	130	72
II. "	174	185	163	185	245	170	157	170	141	166	215	130
III. "	237	248	222	250	325	210	201	230	195	213	283	155
IV. "	298	318	280	339	380	280	242	275	213	256	320	189
V. "	340	360	305	420	460	320	267	280	250	287	345	235
VI. "	—	—	—	—	—	—	286	303	253	312	400	260
VII. "	—	—	—	—	—	—	302	330	275	344	415	280
VIII. "	—	—	—	—	—	—	329	360	310	370	440	295
Przy ocieleniu	—	—	—	—	—	—	403	400	320	440	500	380

Jałówki dostają pełne mleko w stosunku około 1/6—1/7 żywej wagi do 8-go tygodnia, a chude mleko do 16-go tygodnia. Karma składa się z tych samych pasz co i buhai, tylko pasz treściwych zadaje się nieco mniej.

W końcu nadmienić muszę, że obora w Kobiernicach wstrzymała się od domieszki krwi obcej, a dotychczasowo osiągnięte rezultaty pozwalają mieć nadzieję, że zachowując czystość typu, będziemy mogli za lat kilka wykazać jeszcze lepszy postęp.

Z powodu braku odpowiednich chlewni chowu trzody chlewnej nie prowadzi się zupełnie, co naturalnie dzieje się ze szkodą nauki i ze szkodą budżetu gospodarstwa, lecz wobec niepewności pozostania szkoły nadal w Kobiernicach, o budowie nowych chlewni nie można myśleć. Z chwilą, gdy definitywnie sprawa umieszczenia szkoły będzie rozstrzygnięta, nie omieszka Dyrekcya starać się o wybudowanie wzorowych chlewni i kurników, gdyż w szkole rolniczej hodowla trzody i drobiu powinna być prowadzona.

Kronika szkoły.

W roku 1906/7 lustrował zakład Prezes Wydziału krajowego, Dr. Tadeusz Pilat, nadto dwukrotnie wicesekretarz Wydziału krajowego, p. Konstanty Jasiński. W egzaminie głównym, który odbył się w lipcu 1907, uczestniczył opiekun szkoły J.W. Edmund br. Larisch.

Z działalności szkoły na zewnątrz podnieść należy udział nauczycieli w pracach okręgowego Towarzystwa rolniczego w Białej, Kółkach rolniczych i komisjach licencyjonujących. Szkoła służyła z gotowością fachową poradą w kwestyach gospodarczych wszystkim zgłaszającym się właścicielom.

Wyniki gospodarstwa szkolnego za rok 1906/7.

Rodzaj płodu	Zebrano w roku 1906					
	przestrzeń		plonu w kilogramach			
	merg.	sążni	ziarno	słoma	okopowe	pasza zielona i siano
żyto	5	200	4.034	10.085	—	—
pszenica	3	458	1.992	3.998	—	—
owies	10	900	6.688	13.376	—	—
jęczmień ozimy	4	428	4.680	6.920	—	—
ziemniaki	3	100	—	—	19.690	—
buraki	2	—	—	—	10.000	—
siano	—	—	—	—	—	23.270
pasza zielona	—	—	—	—	—	128.000
fasola	—	800	259	—	—	—

Zasiewy w roku 1906/7.

Rodzaj płodu	Przestrzeń		Wysiano i wysadzono kg.
	merg.	sążni □	
żyto ozime	5	400	480
pszenica „	4	900	485
owies	11	168	1.120
jęczmień	4	428	390
konicz i trawy	2	800	—
buraki	1	400	28
ziemniaki	3	900	3.920
mięszanki	3	—	—

Zestawienie obrotu produktów rolnych 1906/7.

Wyszczególnienie	Zbiór	Doku-	Stan	Razem	Spa-	Wy-	Sprze-	Razem	Stan
	w roku 1906	piono	30/6. 1906						
k i l o g r a m y									
żyto.	4.034	—	959	5.493	1 031	430	2.709	4.769	724
pszenica	2.161	—	195	2.256	—	485	1.325	1.810	546
owies	6.688	1.992	265	8.945	4.527	1.208	2.675	8.400	545
jęczmień	4.680	—	3.000	7 680	1.793	420	787	3.000	4.680
fasola	259	—	—	259	—	—	259	259	—
groch	—	951	450	1.400	5	1.095	—	1.100	300
bobik	—	300	250	550	200	190	24	414	136
wyka	—	300	8	308	—	108	—	108	200
buraki	10.000	—	—	10.000	10.000	—	—	10 000	—
ziemniaki	19.690	—	—	19 690	8.584	3.920	7.186	19 690	—
koniec i trawy na- sienia	—	44	—	44	—	44	—	44	—
siano	23.270	—	49.893	73.163	37.111	—	840	37 951	35.212
słoma	32.187	4.400	16.049	52.636	43.926	—	—	43.926	8 710
ściółka	—	16.000	2.300	18.300	12.300	—	—	12.300	6.000
trocin	—	16 fur	3 fury	19 fur	9 fur	—	—	9 fur	10 fur
kielki	—	1.735	1.918	3.713	3.014	—	196	3.210	493
melassa	—	5.750	—	5.750	5.631	—	50	5.681	69
makuch kokosowy.	—	1.057	2.123	3.180	2.997	—	—	2.997	183
łubin	—	200	200	400	—	200	—	200	200
sól	—	275	15	290	265	—	—	265	25
otręby	—	7.114	—	7.114	6 236	—	878	7.114	—
kukurudza	—	3.700	—	3.700	2.183	—	821	3.004	696
kainit	—	1.600	100	1.700	—	1.600	100	1.700	—
zużle	—	3.700	100	3.800	—	3.700	100	3.800	—
saletra	—	400	—	400	—	300	100	400	—
wapno	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—	2.000	—

Obroty bieżące.

I. Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) Obora.

Przychód.		K h		Rozchód.		K h	
Za krowę	260.—			Dokupno 2 krów	520.—		
„ „ dobitą	60.—			szczepienie i transporty	74.42		
skokowe	5.—			opłata od krów rodow.	28.—		
3 cielęta	54.—			lekarstwa i inne	9.09		
2 buhaje	1.154.42	1.533.42		obsługa	100.—		
				światło	70.79	802.30	
Za nabiał:				Karma krów:			
	kg	K h			kg	K h	
mleko pełne	9.447.50	= 1.266.74		siana	4.135	165.40	
„ chude	8.069.25	= 540.84		słomy	34.272	685.44	
masła	322.43	= 760.35		melassy	4.233	592.62	
śmietany	273.25	= 136.62		makuchu	1.953	291.95	
maślanki	837.50	= 60.82		otrąb	3.654	438.48	
sera	47. =	47.—	2.812.37	kiełek	681	68.10	
Do przeniesienia			4.345.79	Do przeniesienia			802.30

	K	h		K	h	K	h
Z przeniesienia	2.813	37	Z przeniesienia	2.231	99	802	30
za nawóz	950	—	ściółki	10.000	200	—	
			ziemniaków	8.237	164	74	
			buraków	10.000	100	—	
			soli	150	13	—	2.719 73

Karma buhai i jałownika:

	kg	K	h	K	h
Siana	2.990	119	60		
słomy	1.920	32	40		
melassy	425	59	50		
owsa	227	31	78		
bobu	154	24	64		
makucha	1.044	156	60		
otrąb	713	85	56		
kiełków	2.333	233	30		
ściółki	7.000	140	—		
lnu	38	11	40		
grochu	5	1	15		
soli	30	6	—	907	93

Suma przychodów . . . 5.295 79

Suma rozchodów . . . 4.429 96

b) *Konie.*

Przychód.

	K	h	K	h
Za 2 konie wybrakowane i żrebaka	703	—		
za zwózkę węgla	160	60		

Rozchód.

	K	h	K	h
Dokupno 2 koni	571	—		
obsługa	100	—		
światło	40	—		
kucie	179	50		
uprząż	194	30	1.084	80

Karma:

	kg	K	h	K	h
Siana	21.840	873	60		
słomy	7.734	154	68		
melassy	353	49	42		
żyta	1.490	223	50		
owsa	2.913	414	82		
kukurudzy	2.857	405	69		
bobiku	46	7	36		
jęczmienia	1.013	141	82		
ściółki	10.000	200	—		
ziemniaków	347	6	94		
soli	40	6	—	2.483	83

Suma przychodów . . . 863 60

Suma rozchodów . . . 3.568 63

II. Produkcya rolna.

Dochód.		K h		Rozchód.		K h	
	kg	K	h		K	h	K
Otręby . . .	878	97	59	Donajem do koszenia	96	45	
kukurudza . . .	821	111	52	robocizna uczniów .	760	—	
owsa . . .	2.675	490	75	asekuracya od gradu	42	98	
siana . . .	840	50	40	żuźle . . . 3.700 kg	229	20	
melassy . . .	50	6	50	kainitu . . . 1.600 "	56	50	
kielków . . .	196	17	26	wapna . . . 250 "	5	20	
bobiku . . .	24	3	84	saletry . . . 400 "	120	—	
ziemniaków . . .	7.186	387	31	grochu . . . 280 "	72	—	
jęczmienia . . .	787	116	37	konicz, trawy, buraki	101	26	
żyta . . .	2.509	384	10	trociny 16 fur . . .	39	40	
pszenicy . . .	1.325	245	—	otrąb . . . 7.114 kg	789	14	
fasoli . . .	259	52	40	soli . . . 275 "	26	25	
utrzymanie koni adm.		300	—	owsa . . . 1.992 "	290	06	
za nawozy . . .		43	—	makucha . . . 1.057 "	171	36	
stare żelaziwo . . .		1	80	melassy . . . 5.750 "	735	39	
pasza krów . . .		2.719	73	siemienia . . . 25 "	13	20	
" jałownika . . .		907	93	bobiku . . . 300 "	52	—	
za siewy od następnego roku . . .		1.415	—	słomy . . . 4.445 "	124	45	
				kukurudzy 3.700 "	493	30	
				kielków . . . 1.785 "	142	80	
				czynsz za łąkę . . .	500	—	
				transporty i inne . . .	109	71	
				kołodziej i kowal . . .	553	02	
				smary	57	10	
				zasiewy rok. zesłemu	1.695	—	
				nawóz oborze . . .	950	—	
Suma dochodów . . .		7.350	50	Suma rozchodów . . .	8.225	77	

Zestawienie.

	Rozchód		Dochód	
	K	h	K	h
I. Ogólne				
Czynsz dzierżawny	2.120	—	—	—
II. Inwentarz żywy				
a) konie	2.275	—	2.070	—
b) bydło	4.720	—	5.733	—
III. Zapasy	3.700	47	3.673	04
IV. Inwentarz martwy	3.800	—	3.800	—
V. Obroty				
a) konie	1.084	80	863	60
b) obora	4.429	96	5.295	79
c) produkcye rolne	8.225	77	7.350	50
Razem	30.356	—	28.785	93

Po strąceniu czynszu dzierżawnego okazuje się nadwyżka dochodów 1.570 koron 7 hal.

Z Dyrekcyi krajowej szkoły rolniczej w Kobiernicach.

Kobiernice, 13. października 1907.

Adolf Poniński, m. p.
kierownik szkoły.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Miłocinie

za rok szkolny 1906/7.

Ogólne wiadomości o szkole.

Kuratorya fundacyi imienia ś. p. Dra Jana Towarnickiego w Rzeszowie zakupiła w roku 1903 od ś. p. adwokata Dra Holzera folwark w Miłocinie, położony o 6 km. na zachód od Rzeszowa i mający 66·7 ha. obszaru wraz z budynkami. W porozumieniu z Wydziałem krajowym, jako władzą nadopiekuńczą, postanowiła kuratorya w myśl otrzymanych z Wydziału wskazówek, wybudować potrzebny budynek dla pomieszczenia w nim nowej krajowej niższej szkoły rolniczej. W r. 1906 w jesieni ukończono budowę gmachu szkolnego i budynku mieszkalnego dla nauczycieli i odrestaurowano dawny budynek mieszkalny, jako mieszkanie kierownika; odnowiono i przebudowano stajnię i inne zabudowania gospodarskie. Na podstawie uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 17. listopada 1905 nabył Wydział krajowy całą posiadłość na własność kraju za sumę 200.000 koron, płatnych w 50 latach po 4.000 koron. Otwarcie szkoły rolniczej w Miłocinie nastąpiło w dniu 15. października 1906 r.

Opiekunem szkoły ustanowił Wydział krajowy prezesa Rady powiatowej w Rzeszowie, właściciela dóbr i posła na Sejm krajowy, JW. P. Stanisława Jędrzejowicza.

Skład grona nauczycieli.

Henryk Rozwadowski, kierownik zakładu i nauczyciel fachowy, uczył nauk przyrodniczych, przeprowadził urządzenie szkoły i gospodarstwa i w dalszym ciągu prowadził internat, gospodarstwo szkolne, kierował praktycznymi zajęciami uczniów, jakoteż prowadził kancelaryę szkolną.

Nauczycielem do nauk ogólnie kształcących był w czasie od 25. września do 31. grudnia 1906 p. Józef Mistarz, a od 1. stycznia 1907 p. Stefan Trznadel.

Nauki religii rzymsko-katolickiej udzielał wikaryusz parafii w Staromieściu, ks. Tadeusz Dutkiewicz.

Dozorcami przy praktycznych robotach byli od dnia 15. sierpnia 1906 Wojciech Wilk, były ukończony uczeń szkoły rolniczej w Bereźnicy i Mieczysław Victorin, zawodowy ogrodnik z ukończoną szkołą ogrodniczą w Tarnowie. Gdy ten ostatni stawianym doń wymaganiom nie odpowiadał, zastąpiono go na dniu 15. grudnia drugim uczniem szkoły rolniczej w Bereźnicy, Mikołajem Grendyszem. Prócz tego w czasie od 22. listopada 1906 do 15. czerwca 1907 był w szkole przydzielony jako praktykant na nauczyciela fachowego p. Zygmunt Szepietowski, który pomagał przy dozorze uczniów, a także w letniem półroczu udzielał nauki fizyki i zoologii.

Nauki w szkole udzielane.

Szkoła rolnicza w Miłocinie ma na celu kształcenie przede wszystkim synów włościan na dobrych gospodarzy wiejskich.

Wykształcenie zawodowe uczniów rozłożono na lat 3. Nauka dzieli się na naukę teoretyczną i praktyczną naukę wykonywania prac gospodarskich.

Ponieważ w pierwszym roku po otwarciu było w szkole tylko 20 uczniów, a gospodarstwo wymagało pomocy, przeto nauka była rozdzielona tak, że wszystkie poranki były przez 4 godziny zajęte nauką teoretyczną, a następne pół dnia poświęcano robotom praktycznym w gospodarstwie. W ten sposób w tygodniu mieli uczniowie 24 godzin nauki teoretycznej, a z tej przypadało na naukę: -

religii	1	godzina	tygodniowo
chemii	4	"	"
fizyki	2	"	"
zoologii	2	"	"
botaniki	2	"	"
rachunków	4	"	"
języka polskiego .	3	"	"
geografii	2	"	"
rysunków	2	"	"
historii	1	"	"
kaligrafii	1	"	"

Razem 24 godzin tygodniowo.

Frekwencja uczniów.

Na pierwszym roku nauki liczyła szkoła z dniem otwarcia 24 uczniów, w ciągu roku ubyło pięciu, ukończyło I. rok z dobrym i dostatecznym postępem 19 uczniów. Z tego było:

synów rolników	4
" wyrobników i sług . . .	9
" prywatnych oficjal. . . .	4
" nauczycieli ludowych . . .	1
" innych zawodów	1
Razem	19.

Sprawy internatu.

Uczniowie pomieszczeni są w gmachu szkolnym, gdzie na pierwszym piętrze mają dwie bardzo przestronne sypialnie, każda na 20 łóżek i 2 sale mniejsze, tak, że swobodnie 54 uczniów pomieścić się jest w stanie. Dalej umywalnia, mały pokój na infirmerię, jeden pokój na skład ubrań i bielizny i 2 pokoje mieszkalne dla praktykantów gospodarczych. Na dole są trzy sale wykładowe, kancelarya zakładu, pokój gościnny, poczekalnia dla nauczycieli, sala na zbiory szkolne i łazienka. Sale te zostały zaopatrzone w potrzebne sprzęty, a mianowicie: w sypialni ustawiono żelazne łóżka, umożliwiające utrzymanie porządku i bardzo łatwe do desinfekcyi. Każdy uczeń ma jako pościel: siennik, poduszkę z siewki, 1 koc zimowy, 1 letni, 4 prześcieradła, 2 poszewki i 2 ręczniki. Prócz tego szafkę o dwu przedziałach na suknie, bieliznę i na obuwie i krzesło. W ten sposób mają umieszczenie odpowiednie i możność częstej zmiany bielizny na pościeli, dla utrzymania koniecznej czystości, jakoteż schowki dla odpowiedniego przechowania sukien i bielizny. Również i inne sale otrzymały trwałe i zupełnie dla swego celu wystarczające urządzenie.

Przy zorganizowaniu kuchni zakładowej starała się dyrekcyja z jednej strony uwzględnić wymagania pod tym względem ludności miejscowej, z drugiej

dostarczyć uczniom skromnego, ale zupełnie wystarczającego wikt, takiego, z jakim później w każdym gospodarstwie spotykać się będą musieli. Rano zatem zupa na mleku chudem z rozmaitemi kaszami na zmianę i chlebem, na obiad 5 razy tygodniowo mięso z dodatkiem jarzyn, 2 razy zupa i mączne potrawy, na podwieczorek chleb domowy z omastą, na wieczór kasza z omastą do mleka chudego słodkiego lub kwaśnego.

Dokładny rozkład czasu na czynności praktyczne, połączone z pracą mięśni i ruchem i na naukę, bardzo regularne żywienie przyczyniły się niemało do podtrzymania doskonałego stanu zdrowia, tak, że żadnej ważniejszej choroby przez rok cały nie było. Jedyne wyjątek stanowiło zapalenie jaglicowe spojówek, które pojawiło się u jednego ucznia po powrocie z feryj świątecznych, ale choroba ta przy starannem leczeniu, któremu go poddała dyrekcya na klinice we Lwowie, bardzo rychło usunięta została bez dalszych następstw.

Budynki szkolne.

Internat i sale naukowe znalazły pomieszczenie w nowym gmachu. Ilość sal jest wystarczająca a wystarczyłaby na pomieszczenie 60 uczniów, ale zauważyć potrzeba, że dwie sale naukowe w stosunku do gmachu są za małe i w razie gdyby było więcej uczniów, trzeba by pomyśleć o ich powiększeniu, co jest też zupełnie możliwe. Kuchnia, pralnia, spiżarnia i jadalnia mieszczą się w suterenach gmachu. Pomieszczenie to jest pod wielu względami niekorzystne, bo raz ubikacye nie są jeszcze zupełnie suche i dość jasne, a powtóre hałas i wyziewy, wydzielające się z kuchni i pralni, udzielają się salom, znajdującym się w parterze. Przechowywanie wiktuałów świeżych jest nieco utrudnione.

Drugim nowym budynkiem jest dom mieszkalny dla nauczycieli, mający dwa mieszkania dla nauczycieli żonatych, jedno dla kawalera. Koniecznym jest dobudowanie przy tem mieszkaniu komórek na węgiel i dla drobiu lub trzody i odrenowanie budynku. Na mieszkanie dla kierownika przeznaczono dawny odnowiony dworek. Budynki folwarczne są dawniejsze i jest ich trzy. Stajnia, podzielona na stajnię końską, parnik i krowiarnię, została w zupełności wewnątrz przerobiona. W całej stajni zrobiono tła betonowe, prócz tego pod konie i buhaje zrobiono stanowiska na 40 cm. warstwie torfu i piasku. Dla zakiszania pasz zrobiono trzy betonowe kadzie. W krowiarni urządzono żłoby betonowe i stanowiska w poprzek stajni. Do tego budynku dobudowano chlewnię, jako budynek nowy, na sposób duński postawiony, w którym wzdłuż szerokiego korytarza znajduje się 14 klatek, częściowo dla macior, częściowo dla przychowku urządzonych. Podłoga i przegrody są betonowe. Ściany frontowe klatek zamknięte kratą żelazną, w której pomieszczone są żłóbki do karmienia i drzwiczki do klatek. Chociaż stajnia jest budynkiem dosyć dużym, sądzę jednak, że w przyszłości dla kompletnego inwentarza będzie za ciasną.

Drugim budynkiem jest murowany piętrowy spichlerz z dwiema dużymi wozowniami i kilkoma piwnicami w suterenach. W jednej wozowni urządziła dyrekcya skład maszyn i narzędzi rolniczych, druga służy jako wozownia dla wózków szkolnych. Spichlerz bardzo dogodny i przestronny ułatwić będzie przechowywanie różnych nasion, jakie się w gospodarstwie szkolnem produkuje. W piwnicach suterenu pomieszczone warstat szkolny i dyrekcya ma zamiar urządzić młecznarnię szkolną. Inne służą na skład węgla i okopowizny.

Trzecim wreszcie budynkiem jest stodoła wraz z szopą na kierat. Budynek na murowanych słupach o ścianach szczytowych murowanych, na razie na potrzeby wystarczający.

Do zupełnego urządzenia folwarku pozostaje jeszcze wykonanie ogrodzenia i wypędów dla bydła i trzody.

Przed stajnią jest dość duża zagłębiona gnojownia, cokolwiek za głęboka, ale ze względu na dobre tło zrobione z cegły osadzonej na cemencie i ze względu na zbiornik na gnojówkę w zupełnie dobrym znajdujący się stanie, dała się przy pomocy niewielkich stosunkowo przeróbek i po otoczeniu murów okalających gnojownicę żelaznymi baryerami, doprowadzić do stanu, który pozwala na zupełnie odpowiednie celowi przechowywanie obornika i służy chwilowo na wypęd dla większych sztuk bydła.

Dotkliwie odczuwa szkoła na razie brak lodowni koniecznej dla chłodzenia mleka i dla przechowywania mięsa w ciągu lata.

Gościniec powiatowy, wykończony znacznym nakładem funduszu krajowego, ułatwia komunikację ze szkołą mleczarską i Rzeszowem.

Wewnętrzne urządzenie budynku szkolnego i sal zostało przeprowadzone w jesieni, a więc na początku roku sprawozdawczego i jest skromne, ale bardzo wystarczające. Tu przedewszystkiem liczone się z trwałością, a przytem i możliwością urządzenia i zakupionych sprzętów.

Skromny na razie zbiór środków naukowych będzie stopniowo uzupełniany.

Gospodarstwo szkolne.

Przestrzeń pól i łąk do szkoły należących wynosi 66·7 hektarów. Przestrzeń tę odebrała szkoła w bardzo zaniedbanym stanie. Od lat przeszło dziesięciu prowadzono tu rabunkowe gospodarstwo, bądź przez dzierżawców, którym folwark wypuszczono, bądź przez poddzierżawców. A ponieważ kontrakty dzierżawne nie zawierały żadnych zastrzeżeń, więc przedewszystkiem nie trzymano żadnego inwentarza, obrabiano pole najętymi końmi i starano się jak najwięcej obsiać koniczem i trawami, aby je na pniu sprzedawać można, a tylko z konieczności siano trochę owsa i żyta, ale zbiór cały tak słomę, jak plewy i ziarno sprzedawano. Że po tej kilka lat z rzędu trwającej gospodarce wprowadzenie jakiejś racjonalnej uprawy łątmem nie jest, to łątmo zrozumieć. Trzeba przedewszystkiem masy nawozu, a tej na miejscu naraz wyprodukować trudno. Potrzeba włożyć w uprawę wiele pracy, choćby tylko dla wyniszczenia perzów. Wielką więc pomocą dla kierownika organizującego gospodarstwo było pozwolenie Wydziału krajowego na zakupienie zbiorów od ówczesnych zastępujących dzierżawców, a mianowicie: 18 morgów lichego żyta, 22¹/₄ morga owsa i 47³/₄ morga potrawów wyrosłych słabo po spóźnionym sprzęcie pierwszego siana, częścią na polach to jest traw i czteroletnich koniczach, częścią na łąkach. Zbiór był wprawdzie nie wielki, ale dał po średnich cenach gospodarstwu na miejscu pewien zasób pasz i ściółów niezbędnych dla gospodarstwa, umożliwiał także rychlejsze rozpoczęcie obróbki objętych pól. Zakupno wszystkiego, począwszy od najzwyczajszego kółka do inwentarzy wymagało wielkich wkładów i było dosyć uciążliwym zadaniem. W ciągu jesieni kupiono trzy pary koni, 2 wozy, siewnik do zboża 14-rzęd., 3 pługi jednoskib, 1 pług dwuskib. „perfekt“, 2 garnitury bron żelaznych, bronę sprężynową, ekstyrapator, beczkę na gnojówkę i wszelkie potrzebne statki gospodarce. Kupiono dalej 6 krów. Resztę inwentarza postanowiono uzyskać w drodze obór zarodowych, przy których urzędzeniu szkoła tylko do połowy kosztów zakupna przyczynić się miała, a buhaje i knura otrzymywała za darmo od c. k. Towarzystwa rolniczego krakowskiego. Zabiegom dyrekcji udało się uzyskać uchwałę Komitetu Towarzystwa rolniczego na założenie obory rasy fryzyjskiej i rasy czerwonej polskiej, a dalej na chlewnię rasy westfalskiej, złożonej z 4 loch i knura. Kompletowanie tych obór szło bardzo wolno ze względu na to, że Komitet postawił sobie za warunek kupować tylko sztuki szczepione i nie reagujące na tuberkulinę. W ciągu zimy skompletowano oborę krów bydła czerwonego, złożoną z 6 krów i jałówek i jednego buhaja i kupiono dla obory fryzyjskiej 5 krów i buhajka. Zawiązek chlewni otrzymała szkoła dopiero w kwietniu 1907 r. w postaci 4-ech czteromiesięcznych loszek i takiegoż knurka.

Gdy więc prawie ³/₄ roku zeszło na zbieraniu materiału, o wynikach gospodarczych mowy być nie może, zwłaszcza wobec klęsk, którym gospodarstwo w ciągu tego pierwszego roku uległo. Mimo ciężkich warunków obsiano już w jesieni 14 morgów żytem, z tego 6 na przyoranym grochu zasianym na zielony nawóz, resztę na superfosfacie i kainicie, ¹/₄ morga ozimego jęczmienia na obroniku i 4 morgi pszenicy na nawozach sztucznych w koniczysku, zaorano wszystkie ścierniska, przygotowując w ten sposób rolę pod dalsze wiosenne uprawy. Również w jesieni rozsiano na łąkach i kilkoletnich koniczynach żuźle i kainit w stosunku 2 q na morg kainitu i 1 q żuźli, by sobie zapewnić jeszcze jaki taki zbiór paszy z wiosną roku następnego. W ciągu zimy zawarto z magistratem miasta Rzeszowa roczną ugodę o odstąpieniu szkole zmiotków ulicznych, o ile by

one miały jakąś wartość nawozową. Prócz tego zakupywano okolicznościowo nawóz od handlarzy końmi i przy pomocy tych dokupionych materiałów i bardzo małej ilości własnego stajennego nawozu znawożono 5 morgów pola pod ziemniaki i morgowe pole pod brukiew, ogród szkolny przeszło morg przestrzeni mający i powyżej 1 $\frac{1}{2}$ morga pod koński ząb. Zakupiono potrzebne nasiona i nawozy sztuczne do wiosennych siewów. Obróbka wiosenna ze względu na stan pól nader ciężka, utrudniona została przez konieczność przeorania w większej części zasiewów ozimych zniszczonych przez zbyt śnieżną zimę. Rezultat zabiegów był taki, że na wiosnę 1907 r. zasiano 22 morgi owsa, półtora morga jęczmienia, 12 morgów łubinu na zielony nawóz pod następne ozime żyto, 2 morgi mieszkanki, posadzono 5 morgów kartofli i 1 morg brukwi i półtora morga końskiego zębu. Tu jednak nowa klęska w postaci gradu na dniu 16. maja zniszczyła resztę ozimin i zasiewy jarzyn w ogrodzie szkolnym, uszkodziła owies i świeżo posadzone ziemniaki, jakoteż zaczynające się już rozwijać trawy. Grad powtórzył się z początkiem czerwca i choć był słabszy, jednak co najmniej 20% i tak już osłabionych siewów jarych zniszczył. Tyle przynajmniej przyznało Towarzystwo ubezpieczeń krakowskie przy szacowaniu szkód na zbożach. Szkody na ziemniakach uznać nie chciano, bo komisya likwidująca zjechała tak późno po gradzie, że połamane łęty już zgniły, a nowe odrosły, że więc rzeczywiście szkoda, która była, w tym czasie stała się niewidoczną. Wobec więc takich klęsk z obawą zamykamy rok bieżący gospodarczy o wyżywienie inwentarza w roku przyszłym, a tem bardziej o wynik rachunków gospodarstwa szkolnego.

Świadomość znaczenia doświadczeń polowych skłoniła szkołę do przeprowadzenia już w pierwszym roku doświadczeń nawozowych i z odmianami pszenic i owsów, jakoteż doświadczeń z uprawą seradeli bez użycia zakażenia kulturami bakteryi przyswajających azot z powietrza, jakoteż z nasieniem seradeli zakażonym temi bakteryami, korzystając z udzielonej szkole pomocy zakładu doświadczalnego Uniwersytetu Jagiellońskiego i Stacyi botaniczno-rolniczej we Lwowie. Założono 5 doświadczeń: 1. Doświadczenie nawozowe na życie i 2. na owsie z nawozami sztucznymi; 3. doświadczenie porównawcze nad uprawą odmian pszenicy i 4. odmian owsa; 5. doświadczenie nad uprawą seradeli z nasienia zakażonego bakteryami i niezakażonego, w ozimie i zbożu jarem. Doświadczenia te jednak na ozimie przez zimę, na jarzynach zaś przez grad zniszczone zostały, tylko doświadczenie z seradela w jarzynie z nasieniem zakażonym bakteryami się utrzymało.

Po pierwszym pokosie lichych traw rozpoczęto uprawę starych koniczysk, aby je jak najprędzej doprowadzić do stanu, w którym uprawa na nich byłaby możliwą.

Niewielką ilość mleka, jaką uzyskano od krów, o ile nie była użytą na potrzeby internatu, odsyłało codziennie po ochłodzeniu do 3 km odległej krajowej szkoły mleczarskiej. Dla szkoły naszej ten odbiór mleka przez szkołę mleczarską był z jednej strony dobrodziejstwem, bo przeróbka tak małej ilości mleka, (zwłaszcza, żeby go przerobić, trzeba było ze względu na bardzo jeszcze małą ilość uczniów, robotnikiem najętym) nie mogłaby się opłacić, z drugiej strony był dla szkoły uciążliwym ze względu na potrzebę dostawy codziennej niewielkiej ilości mleka do Staromieścia. Ilość wyprodukowanego mleka w czasie od 1. października 1906 do 30. czerwca 1907 wynosiła 14.636 litrów. Z tego:

Dla szkoły użyto	1.994	litrów
Sprzedano kierownikowi	775	"
" nauczycielom	13	"
" obcym	508	"
Dostawiono do szkoły mleczarskiej	11.147	"
Skarmiono cielętami	118	"
" źrebietami	81	"

Uzyskano za mleko gotówką 2.220 K. 85 gr., porachunkiem zaś od kuchni zakładowej 187 K. 68 gr. Natomiast pobrano ze szkoły mleczarskiej w Staromieściu dla internatu i dla inwentarza mleka chudego, masła i sera za 459 K. 36 gr.

Mimo że na razie przy tem pierwszym sprawozdaniu szkoła żadnym dodatnim rezultatem gospodarczym poszczycić się nie może, jednak zaznaczyć musi, że rok ten dla szkoły w kierunku gospodarczym bez pożytku nie przeszedł i że przygotowawcze roboty poszły tak daleko, że już w roku przyszłym jest nadzieja pewnych dodatnich wyników.

Uporządkowanie obejścia szkolnego, w większej części urządzenie ogrodu przed gmachem, wyrównanie terenu naokoło gmachu, urządzenie dróg, obsadzenie ogrodu i dróg drzewami owocowymi lub szpalerowymi, to także czynności roku pierwszego, zapewniające dojsście najbliższego otoczenia szkoły do miłego i dla oka przyjemnego wyglądu, do oddziaływania na estetyczne uczucie zatrudnionych tu ludzi.

Kronika szkoły.

W początku października 1906 roku, w czasie wykonywania robót przy budynkach szkolnych zaszczycił szkołę swoją obecnością J. E. Marszałek krajowy Stanisław hr. Badeni i prezes rady powiatowej w Rzeszowie J. W. Stanisław Jędrzejowicz.

W dniu 8. grudnia dokonano poświęcenia szkoły. Funkcyi tej dopełnił przewielebny ks. dziekan Gryziecki i przy tej sposobności w podniosłych słowach wytłómaczył zbranyemu znaczenie uroczystości i złożył na ręce dyrekcji życzenie pomyślnego rozwoju szkoły. Uroczystość tę szkolną zaszczyliło swoją obecnością kilku okolicznych ziemian i wójtów sąsiednich gmin. Wydział krajowy reprezentował radca Wydziału krajowego, Dr. Ignacy Szyszyłowicz.

Egzamin roczny dla uczniów I. roku odbył się 17. czerwca 1907 roku, na którym był obecny delegat Wydziału krajowego, wicesekretarz Wydz. kraj. pan Konstanty Jasiński.

W roku tym działalność szkoły na zewnątrz jeszcze nieznaczna być musiała, wszelkie bowiem siły i czas chłonęła przedewszystkiem organizacja szkoły i gospodarstwa. Działalność ta ograniczyła się do współdziałania kierownika w pracach wydziału okręgowego Towarzystwa rolniczego w Rzeszowie, wykładu, który kierownik wygłosił na Walnem zebraniu Towarzystwa rolniczego okręgowego na temat o uprawie łąk i ich melioracyi. Dalej przygotowano 4 stypendystów c. k. Towarzystwa gospodarczego galicyjskiego do pełnienia obowiązków kontrolorów mleczności w oborach zarodowych Towarzystwa.

Przeprowadzono trzydniowy kurs gospodarczy dla członków Kólek rolniczych w Miłocinie w dniach 20., 21. i 22. czerwca, który to kurs dyrektor krajowej szkoły mleczarskiej Dr. Ryłski treściwym wykładem o organizacyi spółek mleczarskich w pierwszym dniu rozpoczął. W czasie tego trzydniowego kursu prócz teoretycznych wykładów odbywały się z uczestnikami kursu praktyczne ćwiczenia w siewie, orce, użyciu bron i plużków, jakoteż dojeniu krów i chłodzeniu mleka.

Wreszcie kierownik miał kilka pouczeń o żywieniu krów mlecznych i wychowie cieląt na kursie mleczarskim dla kobiet, urządzonego w czasie zimowym w krajowej szkole mleczarskiej i uczył uczestniczki kursu w oborze szkolnej praktycznego dojenia i obchodzenia się z nabiałem w stajni.

Działanie szkoły wśród ludności okolicznej, jak łatwo przewidzieć, było jeszcze bardzo ograniczone.

W Miłocinie, dnia 20. lutego 1908.

Henryk Rozwadowski, m. p.

kierownik szkoły.

Sprawozdanie

Dyrekcji krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole za rok szkolny 1906/7.

1. Wiadomości ogólne.

Krajowa niższa szkoła rolnicza w Suchodole założona staraniem Wydziału krajowego na gruntach wydzierżawionych od gminy miasta Krosna na okres 60-cio letni, otwarta we wrześniu 1898 roku, ma za zadanie kształcić przedewszystkiem synów włościan na zdolnych gospodarzy praktycznych, zarazem także z pożytkiem pomocników do większych majątków ziemskich, którzy jako tacy w znacznej liczbie poszukiwani bywają. — Nadto wychowankowie tej szkoły uczą się jeszcze racjonalnej uprawy lnu i konopi przytem poprawnego wyrobu włókna z tych roślin (uprawy i wyprawy lnu i konopi). — Dział ten Dyrekcyja ma zamiar w przyszłości rozszerzyć, jako szczególnie odpowiadający miejscowym warunkom i stosunkom całej okolicy.

2. Skład grona nauczycielskiego.

Przemysław Cholewa, kierownik a zarazem nauczyciel fachowy, uczył na roku II. i III. hodowli zwierząt gospodarczych, na roku III. zarządu gospodarczego i mleczarstwa; kierował zajęciami praktycznymi i prowadził administrację szkoły i gospodarstwa.

Bronisław Gąsienica, nauczyciel fachowy, uczył rolnictwa, ustaw rolnych i rysunków na roku III cim, na II-gim zaś roku nauk przyrodniczych, prowadził ogród okazowy i doświadczalny, zarazem był pomocny kierownikowi szkoły w prowadzeniu wszystkich działów gospodarstwa szkolnego.

Józef DREWKO, nauczyciel do nauk elementarnych, uczył języka polskiego, rachunków, historii, geografii, sadownictwa i warzywnictwa; prowadził szkółkę drzew owocowych, ogród warzywny, zajmował się pasieką i miał nadzór nad internatem i kuchnią szkolną.

Wincenty Krassowski, przydzielony do tutejszej szkoły w charakterze praktykanta, uczył na roku I. zoologii, kaligrafii i rysunków, na roku II. botaniki i rysunków, na roku III. chowu koni — również był pomocnym w prowadzeniu gospodarstwa szkolnego i dozorowaniu uczniów.

Ks. Ignacy Łaskawski, udzielał nauki religii obrządku łacińskiego.

Ks. Bohdan Polański, udzielał nauki religii obrządku greckiego.

Wojciech Chłopiński, instruktor zarazem dozorca uczniów, uczył praktycznie wykonywania wszelkich robót gospodarczych.

Do pomocy w dozorowaniu gospodarstwa i uczniów używała Dyrekcyja ucznia praktykanta Michała Cichockiego, wychowanka szkoły rolniczej w Bereźnicy.

3. Nauka i środki naukowe.

Nauka odbywała się prawidłowo. W metodzie nauki praktycznej i teoretycznej nie zaszła żadna godna uwagi zmiana.

Służące w szkole środki naukowe opisaliśmy w poprzednim sprawozdaniu, nadmienić tylko należy, że pod koniec roku szkolnego 1906/7 poczyniono przygotowania do założenia w zakładzie wzorowego sadu i rekonstrukcji warsztatu do wyprawy lnu i konopi. Rozszerzyliśmy także w miarę środków chów drobiu.

4. Frekwencya uczniów.

Z początkiem roku szkolnego 1906/7 zapisało się ogółem 47 uczniów, a to na III. rok 14, na II. rok 15, na I. rok 18. W ciągu roku opuścił zakład 1 uczeń a 5 wydalono. — Z końcem roku szkolnego było zatem 41 uczniów; — z tych było synów włościan 27, synów rzemieślników 1; synów oficyalistów 6, synów nauczycieli, urzędników i księży unickich 7. Obrządku rzymsko-kat. było 30, gr. kat. 11.

Przygotowanie do nauki posiadało: 37 uczniów szkołę ludową, 4 zaś niższe klasy szkół średnich.

W wieku 22 lat było dwóch uczniów, 20 - 21 lat piętnastu, w wieku 18—19 lat jedynastu, 15—17 lat trzynastu uczniów.

Egzamina końcowe odbyły się w dniach 25. i 26 go czerwca w obecności opiekuna szkoły p. Waleryana Stawiarskiego i wicesekretarza Wydziału krajowego p. Konstantego Jasińskiego. Na podstawie egzaminu końcowego z uwzględnieniem postępów nauk podczas trzechletniego pobytu i praktycznego uzdolnienia do zawodu gospodarczego, otrzymało 12 uczniów świadectwa z ukończenia nauk i tak: Stanisław Kłos z postępowaniem bardzo dobrym, Gardy Jan, Gorecki Wojciech, Maziak Kazimierz, Szetela Władysław z postępowaniem dobrym, Buczyk Jeremiasz, Kahane Zdzisław, Nuczkowski Michał, Wasylowski Dymitr, Zaręba Franciszek, Żelaznicki Zygmunt i Huber Artur z postępowaniem dostatecznym.

Z tych 12 uczniów zasiadających do egzaminu głównego Huber Artur czynił starania o przyjęcie go do średniej szkoły rolniczej w Czernichowie, Gardy Jan i Kłos Stanisław udali się na własne gospodarstwa, Goreckiego Wojciecha, który w przyszłości wróci na własne gospodarstwo, zatrzymała Dyrekcyja jako ucznia praktykanta w szkole, resztę zaś umieściła jako pomocników w gospodarstwach większych. — Tu nadmienić należy, że w roku bieżącym popyt za uczniami był tak znaczny, że Dyrekcyja nie była w stanie wszystkich pracodawców zaspokoić.

Byli abiturycenci tutejszej szkoły zajęci są w przeważnej części w większych gospodarstwach, kilku gospodaruje na własnem gospodarstwie, kilku poświęciło się zawodowi nauczycielskiemu, a tylko mała liczba oddała się innym zawodom.

5. Sprawy internatu.

Uczniowie znajdują pomieszczenie w głównym budynku szkolnym na piętrze w 3 salach sypialnych gdzie również ma mieszkanie uczeń praktykant. Oprócz tego na piętrze mieści się garderoba, czyszczalnia dla uczniów i sala na zbiory. W parterze znajdują się trzy sale naukowe, infirmaryja, pomieszczenie dla instruktora, umywalnia i pokój sługi szkolnego, kancelarya Dyrekcyi.

Koszt wyżywienia 1-go ucznia, wliczając w to płace i utrzymanie 4 służby, z powodu ciągle wzrastającej drożyzny nietylko opału ale i wiktuałów przekracza znacznie kwotę 200 K rocznie zaś koszt ubrania wraz z praniem bielizny 100 K.

Stan zdrowotny uczniów pozostawiał z powodu długotrwałej i ostrej zimy wiele do życzenia. — Wprawdzie poważniejszych lub też epidemicznych chorób pomiędzy uczniami nie było, ale zdarzały się stale różnego rodzaju słabości krócej lub dłużej trwające mające przyczynę w zaziębieniach.

6. Budynki gospodarcze i szkolne.

W budynku mieszkalnym nauczycieli odnowiono na gankach baryery, które jako drewniane uległy w ciągu czasu zniszczeniu i zastąpione zostały żelaznemi; na I. piętro zaś urządzono windę do wody i węgla. W budynku głównym zastąpiono schody cementowane zupełnie powybijane drewnianemi, — Ułożono nowe betonowe chodniki i przeprowadzono zwykłe naprawy konserwacyjne. Z końcem roku szkolnego rozpoczęto budowę spichlerza.

Brak kaplicy w samym zakładzie daje się mocno odczuwać z powodu dość znacznej odległości od miasta Krosna.

7. Gospodarstwo szkolne.

Obszar gruntów wydzierżawionych od gminy miasta Krosna należących do szkoły wynosi 54 morgów, czyli 31 ha 20 ar., w tych:

roli	20 ha 14 ar.
łąk i pastwisk z kulturą wikliny i chmielarnią	4 " 36 "
ogrodu warzywnego szkolnego	— " 54 "
ogrodu dla pp. nauczycieli	— " 66 "
gościńce i place budowlane	2 " 20 "
pole doświadczalne okazowe i szkółka drzewek	1 " 10 "
drogi i nieużytki	1 " 20 "
jak wyżej	31 ha 20 ar.

Gospodarstwo rolne składa się z 3 kompleksów:

I. Pole tak zmane „Widacz“ obejmuje 14 morgów czyli 8 ha.

II. Pole tak zwane „Za parkanem“ obejmuje 7 morgów czyli 4 ha

III. Pole tak zwane „Za gościńcem“ obejmuje 14 morgów czyli 8 ha.

To ostatnie dodzierżawione zostało od gminy miasta Krosna w roku 1901 na okres 6-cio letni z zastrzeżeniem prawem dzierżawy dalszej przy 5% zwyżce czynszu dzierżawnego. — Dzierżawa w bieżącym roku będzie przedłużoną na dalszy okres 6-cio letni; nadto z parceli do niej przytykającej zamierzamy dodzierżawić również na okres 6 cio letni dalszych 10 morgów w celu zwiększenia produkcji paszy i słomy.

Do pola pod III. wymienionego przytyka 2 morgi pastwiska położonego przed gościńcem wzdłuż drogi dojazdowej.

Każde z tych pól podzielone jest na 8 równych działów:

Płodozmiany są następujące:

I. <i>Widacz</i>	II. <i>Za parkanem</i>	III. <i>Za gościńcem</i>
Mieszanka ozima i letnia	Mieszanka	Mieszanka
Żyto	Żyto, późnij groch	Żyto
Ziemniaki	Kapusta	Bobik z owsem
Mieszanka letnia	Jęczmień	Żyto
Pszenica	Konicz	Ówies
Buraki	Koński ząb	Ziemniaki
Owies	Ziemniaki	Owies
Konicz	Owies	Konicz.

Łąka zajmująca przestrzeń $\frac{1}{2}$ ha poprawiona, o ile się to dało, daje już znacznie lepszy porost traw, wymaga jednak dalszych starań głównie wyrównania i dobrego nawiezienia.

Część pastwiska od strony południowej, obejmującego $1\frac{1}{2}$ ha w tym roku przeorano i obsadzono ziemniakami, by w przyszłości sztuczne można założyć pastwisko. Część dawnego pastwiska na „Widaczu“ w obszarze $1\frac{1}{2}$ ha było w roku 1902 zregulowaną i tu w niższem położeniu znajduje się kultura wikliny, w wyższem chmielarnia. Kultura wikliny rozwija się bardzo pomyślnie, gdy przeciwnie chmielarnia cierpi znacznie od wilgoci, a także od panujących tu wiatrów.

Tak samo, jak roku ubiegłego utrzymywało gospodarstwo 4 konie robocze i 1 kuca do dowozu mleka do Krosna i innych posług w gospodarstwie, 10 sztuk krów, 2 buhaje, 4—5 sztuk młodzieży, w końcu kilkanaście sztuk trzody chlewnej. W chlewni występuje sporadycznie róża węglkowa, która prawie rok rocznie ubytek w chlewni powoduje.

W oborze rasy krajowej czerwonej polskiej są 3 krowy i 1 buhaj własnością Komitetu c. k. Towarzystwa rolniczego Krakowskiego, dane szkole w roku 1899 jako bydło stanowiące oborę zarodową.

Wydajność mleka w roku 1906/7 wynosiła ogółem 28.794 litrów. Z ilości tej sprzedano do Krosna 10.173 litrów. Spotrzebowano dla cieląt i trzody we wła-

snem gospodarstwie 3155.5. Oddano do mleczarni prowadzonej na rachunek kuchni szkolnej 15.465.5 l.

Rezultaty wydajności mleka krów przez cały rok stałe w gospodarstwie utrzymywanych były następujące:

Nazwa krowy	Mleczność	Przeciętna zawartość tłuszczu %	Waga krowy
1. Malina	651 (stałe jałowa na rzeź)	4 —	505 kg.
2. Sikora	1244 (pierwiastka)	4 —	396 "
3. Koza	3733	3.2	510 "
4. Grażyna	2793	3.5	392 "
5. Baśka	1930 (pierwiastka)	3.5	500 "
6. Sarna	3867	4.5	432 "
7. Piękna	2277	4 —	442 "
8. Żaba	3237	3.1	508 "
9. Późna	3085	3.2	502 "
10. Danusia	2495	4 —	435 "
11. Róża	1795 (pierwiastka)	4 —	385 "
12. Kalina	1691 (sprzedana na rzeź)	4 —	— "

Z powyższego zestawienia wynika, że nie uwzględniając pierwiastek i krów jałowych zatem 5 sztuk:

a) mleczność przeciętna 7 krów wynosi 3069 litrów.

b) ich waga 460 kg.

c) na 100 kg żywej wagi przypada mleka 667 litrów.

d) Przeciętna zawartość tłuszczu wynosi okragło 3.7 %.

Wynik stanu majątkowego gospodarstwa szkoły rolniczej w Suchodole za rok 1906/7.

Porównanie inwentarzy gospodarczych.

1. Inwentarz żywy.

a) Konie.

Dnia 1. lipca 1906.	Dnia 1. lipca 1907.
Wartość według sprawozdania roku ubiegłego 1210 K.	1. Koń wałach gniady 300 K.
	2. " " " " " " 270 "
	3. Klacz „Dereszka“ 180 "
	4. " „Bułanka“ 140 "
	5. Koń wałach ciemno-gniady 350 "
	4 lat 180 "
	6. Kucyk „Mańka“ 180 "
	7. Klacz szpakowata 350 "
	Razem . . . 1770 K

b) Krowy.

Dnia 1. lipca 1906.	Dnia 1. lipca 1907.
Wartość bydła według sprawozdania roku ubiegłego 3287.70 K.	1. 11 krów żywej wagi 5007 kg po 40 gr. 2002.80 K
	2. 3. jałówki żywej wagi 875 po 50 437.50 "
	3. 2 buhajki żywej wagi 380 po 60 228.— "
	4. 2 cieliczki żywej wagi 125 po 60 75.— "
	5. 1/2 wartości buhaja „Boruta“ 200.— "
	Razem . . . 2943.30 K

c) Świnie.

Dnia 1. lipca 1906.

Wartość świń według sprawozdania roku
ubiegłego 663.35 K

Dnia 1. lipca 1907.

5 loch matek wagi 708 kg	
po 60 gr.	464.80 K
2 loszki wagi 72 po 60 . .	43.20 "
2 knurki wagi 64 po 70 . .	44.70 "
6 prosiąt wagi 47 po 60 . .	28.30 "
Razem . .	580.90 K.

2. Inwentarz martwy.

Dnia 1. lipca 1906.

Stan inwentarza martwego według sprawozdania roku
ubiegłego 4600 K

Dnia 1. lipca 1907.

Stan inwentarza martwego z dniem 1.
lipca 1907 r. 5550 K

3. Zapasy w materiałach.

Zapasy wyszczególnione według sprawozdania z roku
ubiegłego 959.75 K

300 kg owsa po 20 K . .	60.— K
10 " końskiego zębu . .	2.— "
4 " koniczyny	6.40 "
2 " traw	2.— "
3.333 " ziemn. grubych po 2	66.66 "
290 " " drobn. po 1	2.90 "
2.506 " siana łak. po 4 . .	100.24 "
10 164 " siana konicz. po 5	508.20 "
1.370 " słomy po 3	41.10 "
864 " otrąb po 14	120.96 "
28 " osypki owsian. po 20	5.60 "
800 " lnu moczonego . .	80.— "
100 " superfosfatu	16.— "

Razem 1012.06 K

Zestawienie obrotu produktów rolnych za rok 1906/7.

Nazwa płodu	Zbiór w roku 1906			Stan $\frac{1}{7}$ 1906	Doku- piono	Ogó- łem	Rozchód				Stan $\frac{1}{7}$ 1907
	ziarna	słomy, siana	głabi				wy- siano	sprzedż stacjon	sprzedż porach. szkoły	skar- miono	
k i l o g r a m y											
Pszenica	1081	—	—	—	—	1081	247	113	968	—	—
Żyto	4777	—	—	—	—	4777	771	973	3033	—	—
Jęczmień	693	—	—	25	—	718	188	39	—	491	—
Owies	7739	—	—	94	5700	13533	1402	—	2898.5	8932.5	300
Groch	—	—	—	14	193	207	192	15	—	—	—
Bobik	—	—	—	—	150	150	150	—	—	—	—
Wyka	—	—	—	3	230	233	218	15	—	—	—
Koński ząb	—	—	—	20	120	140	130	—	—	—	10
Buraki	—	—	—	3	30	33	33	—	—	—	—
Marchew	—	—	—	2	—	2	2	—	—	—	—
Koniczy rozm.	—	—	—	—	81	81	77	—	—	—	4

Nazwa płodu	Zbiór w roku 1906			Stan $\frac{1}{2}$ 1906	Doku- piono	Ogó- łem	Rozchód				Stan $\frac{1}{2}$ 1907
	ziarna	słomy siana	głabi				wy- siano	sprzedaż stronon	sprzedaż porach. szkoly	skar- miono	
k i l o g r a m y											
Trawy rozm.	—	—	—	—	31·25	31·25	29·25	—	—	—	2
Chmlel	(75)	—	—	—	—	75	—	75	—	—	—
Ziemniaki,	—	—	44050	725	1500	46275	9700	16688	10884	5880	3623
Buraki	—	—	52000	—	—	52000	—	—	—	52000	—
Siano łąkowe	—	5900	—	3680	—	9580	—	—	—	7074	2506
„ konicz.	—	19300	—	11210	—	30510	—	—	—	20346	10164
„ mieszanki	—	2700	—	—	—	2700	—	—	—	2700	—
Słoma	—	27899	—	1110	—	29009	—	—	—	27639	1370
Pasze zielone	—	12100	—	—	—	12100	—	—	—	12100	—
Len moczony	—	—	—	1225	—	1225	nuzero- bione	425	—	—	800
Otręby	890	—	—	350	8800	10040	—	—	—	9176	864
Makuch lniany	—	—	—	—	2518	2518	—	—	—	2518	—
Osyпки owsianej	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
Superfosfat	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100

Obroty bieżące w roku 1906|7.

A) Rachunek produkcji zwierzęcej.

a) konie robocze:

Dochody.

według dziennika kasowego:

Rozchody.

Gotówką i porachunkiem:

Gotówką i porachunkiem:

Robocizna końmi 285 K
 Zwrot za kucie i naprawa
 uprzęży 100 „ 11 gr.
 Roboczych dni parokon-
 nych 660.—
 Produkcya nawozu 360 q

Kupno konia „Siwki“ 300 K — gr.
 „ „ „Gniadego“ 275 „ — „
 cukier dla żrebaka 7 „ 80 „
 stanowienie klaczy 12 „ — „
 łańcuchy, wędzidla etc. 46 „ 59 „
 leczenie 28 „ 20 „
 kucie 83 „ 60 „
 służba 48 „ — „
 Praca uczniów 48 „ — „
 Dokupno owsa 776 „ — „
 „ makuchu 15 „ 50 „
 Reszta karmy z własnego
 gospodarstwa:

Razem 385 K 11 gr.

Razem 1640 K 69 gr.

b) konie administracyjne:

Zwrot za utrzymanie koni
 szkolnych 758 K 25 gr.
 Razem 758 K 25 gr.

e) było rogate:

Gotówką i porachunkiem według dziennika kasowego:

Dochody:		Rozchody:	
Za mleko sprzedane do Kro-		Wpisowe do Towarzystwa	
sna i oddane szkole	3360.92 K	hodowców	24.— K
Za 5 cieląt	95.— "	koszta leczenia	52.60 "
za 1 byczka	76.— "	transport buhajka	6 20 "
za skórę cielęcia padłego	2.— "	mączka fosforowa	50.20 "
za jałowkę „Tyrolę“	325.— "	oświetlenie	17.20 "
za buhaja „Ajaksa“ i krowę		za mleko chude	81.99 "
„Kalinę“	710.— "	za szczotki łańcuchy i drob.	60.36 "
skokowe	65.80 "	za owies	437.— "
Wyprodukowano nawozu		za otręby	726.— "
3600 q		za makuchy	367.25 "
		kupno słomy	19.44 "
		Praca uczniów	120.— "
		Reszta ściółki karmy z wła-	
		snego gospodarstwa	
Razem	4634.72 K	Razem	1962.24 K

d) Świnie:

Sprzedaż 24 prosiąt	399.— K	za mąkę i kaszę	38.57 K
„ 2 loch	315.— "	„ otręby	362.— "
„ 113 kg mięsa wie-		„ makuch	25.24 "
przowego z knura	113.— "	„ wapno past.	19.20 "
Wyprodukowano nawozu 340 q		„ mleko	92.19 "
		kastrowanie i paszporta	11.08 "
		kupno loszki i knurka	146.73 "
		za dynie	19.— "
		opał	77.30 "
		oświetlenie	10.— "
		praca uczniów	48.— "
		reszta karmy i ściółki z wła-	
		snego gospod.	
Razem	827.— K	Razem	849.22 K

e) Drób:

Dochody:		Rozchody:	
Stan z dniem 1. lipca 1907.			
kur 21 po 2 K	42.— K	Za kwoki	9 K 60 gr.
kogutów 2 po 2 K	4.— "	Karma, odpadki kuchenne	
kurcząt 49 po 40	19.60 "	i gospodarze	
kaczek 7 po 1.40	9.80 "	Prace uczniów	24 " — "
za sprzedane kury i kurczęta	11.70 "		
za jaja	61.27 "		
Razem	148.37 K	Razem	33 K 60 gr.

f) Pszczoły:

Stan z dniem 1. lipca 1907.			
Pni z pszczołami 22 szt. po 20	440 K — gr.	Za 9 uli słowiańskich	216 K
za miód	128 " 40 "		
Razem	568 K 40 gr.	Razem	216 K

Dochody:

B) Rachunek produkcyi roślinnej.

Rozchody:

Gotówką:

Gotówką:

Za wiklinę	86.09	K
" mąkę żytnią	583.40	"
" ziemniaki	848.90	"
" kapustę	724.70	"
" żyto, pszenicę, jęczm. i mie- szankę	213.17	"
" mąkę pszenną	112.40	"
" stare żelaziwo	76.20	"
" drzewka	291.33	"
" rozsądę kapusty	22.80	"
" chmiel	200.—	"
Razem	3158.99	K

Czynsz dzierżawny za pole .	1462.--	K
Praca uczniów	912.—	"
Ubezpieczenie plonów od ognia	40.85	"
" " od gradu	87.42	"
Za nasiona	630.35	"
" mlewo zboża	70.32	"
" robocizną	583.50	"
różne naprawy i sprowadzenie narzędzi i siatki dla kur . .	1430.24	"
Razem	5216.68	K

Zestawienie.

	Przychody		Wydatki	
	K.	g.	K.	g.
I. Stan inwentarza żywego:				
a) konie robocze	1.770	—	1.210	—
b) krowy	2.943	30	3.287	70
c) świnie	580	90	663	35
II. Stan inwentarza martwego	5.550	—	4.600	—
III. Zapasy w płodach i produktach rolnych	1.012	06	959	75
A) Rachunek produkcyi zwierzęcej:				
a) konie robocze	385	11	1.640	69
b) konie administracyjne	758	25	—	—
c) krowy	4.634	72	1.962	24
d) świnie	827	—	849	22
e) drób	148	37	33	60
f) pszczoły	568	40	216	—
B) Rachunek produkcyi roślinnej:	3.158	99	5 216	68
Razem	22.337	10	20.639	23

Czysty dochód wynosi zatem 1.697 K 87 gr., mimo niekorzystnego dla gospodarstwa roku.

Kronika szkoły.

W ubiegłym roku szkolnym nastąpiła zmiana w obsadzeniu posady nauczyciela do nauk elementarnych, mianowicie p. Józef Mistarz na własne żądanie przeniesiony został do krajowej niższej szkoły rolniczej w Miłocinie, w jego zaś miejsce zamianował Wydział krajowy nauczycielem p. Józefa DREWĘ, byłego frekwentanta kursu niższego rolniczego dla nauczycieli ludowych.

W ciągu roku zwiedzali szkołę delegat Wydziału kraj. Wielmożny Pan Walerjan Stawiarski jako opiekun szkoły, pan Konstanty Jasiński, wicesekretarz Wydziału krajowego, dwukrotnie, kilkakrotnie oprócz tego bardzo wielu włościan z okolicy, szukających rady i pomocy w sprawach gospodarczych.

Z Dyrekcyi krajowej niższej szkoły rolniczej w Suchodole.

Suchodół, dnia 10. września 1907.

Przemysław Cholewa,
kierownik szkoły.